

# Konstnärernas Riksorganisation.

Stockholm, 18-09-20

Kulturdepartementet  
103 33 Stockholm

Ref: Betänkande Konstnär – oavsett villkor? SOU 2018:23

## **YTTRANDE 2018-09-20 över betänkande Konstnär – oavsett villkor? SOU 2018:23 av Konstnärernas Riksorganisation (KRO)**

Konstnärernas Riksorganisation har mottagit Betänkande Konstnär – oavsett villkor? SOU 2018:23 och avger härmed våra synpunkter som vi hoppas att riksdag och regering tar hänsyn till när de utvecklar kultur- och konstnärspolitiken de närmaste åren.

Konstnärernas Riksorganisation företräder fler än 3300 yrkesverksamma bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer för att göra det möjligt för professionella konstnärer att vara yrkesverksamma konstnärligt och utveckla sitt konstnärskap över ett helt yrkesliv.

Från och med januari 2016 har organisationen sammangått med Föreningen Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF) till att gemensamt verka under namnet Konstnärernas Riksorganisation. Föreningen har aktiva regionstyrelser, lokalföreningar och talespersoner över hela landet. Remissvaret är utarbetat i dialog mellan riksorganisationen och företrädare för Konstnärernas Riksorganisation runt om i landet. Remissen har även gått på internremiss till alla våra medlemmar och inkomna synpunkter har arbetats in i den slutgiltiga versionen av remissen.

Med förhoppning om att ni hör av er om ni anser att det finns ett behov av förtydliganden i remissvaret eller vill ha dialog om innehållet i utredningen eller vårt remissförslag.

Vänliga hälsningar

**Katarina Jönsson Norling**, konstnär och riksordförande Konstnärernas Riksorganisation

**Sanna Svedestedt Carboo**, konsthantverkare, vice riksordförande för Konstnärernas Riksorganisation

## Sammanfattning och bakgrund till remissvaret

Skäliga ekonomiska och sociala villkor och goda konstnärliga förutsättningar är en nödvändighet om Sverige ska leva upp till Regeringsformen § 2 som slår fast att den ”enskildes kulturella välfärd” ska vara ett av tre ”grundläggande mål för den offentliga verksamheten” och Yttrandefrihetsgrundlagens skrivning om att säkra ett fritt konstnärligt skapande. Hur skapar vi villkor och förutsättningar som gör det möjligt för professionella konstnärer att försörja sig på den konstnärliga verksamheten och därmed se till att Sverige når sitt kulturpolitiska mål om att ”kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling”? Mot denna bakgrund analyser vi utredningens förslag.

Längre ned växer en dyster bild fram vad gäller konstnärernas situation och inkomster. Detta står i bjärt kontrast till det stora intresset för den samtida konsten:

- I Myndigheten för Kulturanalys rapport [Museer 2015](#) kan man se att besöken ökat kraftigt och att det gjordes 26,9 miljoner museibesök i Sverige.<sup>1</sup> Besöksantalet på museer med konst som huvudsaklig inriktning var strax över tre miljoner år 2015. I Kulturrådets rapport [Bild och form 2009](#), vilket är den senaste undersökningen med konsthallar, framgår att konsthallarna hade nära tre miljoner besökare under 2009<sup>2</sup>. Därefter har flertalet konsthallar tillkommit vilket innebär att besökssiffran bör ha ökat avsevärt. Svenska Galleriförbundet rapporterade (2015) att de hade 300 000 besökare i de 45 gallerier som omfattas.<sup>3</sup> Sveriges Konstföreningars senaste besökssiffra (2013) uppgick till 0,6 miljoner.<sup>4</sup> Sammanräknat blir det sju miljoner besök hos arrangörer som har konst som huvudsaklig inriktning. Tas även museer som har konst i sina samlingar med blir det 13 miljoner besök. Siffrorna kan jämföras med Svenska Hockeyligan som lockade ca 2 miljoner besökare 2014/15<sup>5</sup> och Allsvenskan i fotboll som drog 2,2 miljoner åskådare år 2016.<sup>6</sup>
- I Myndigheten för kulturanalys rapport [Kulturvanor](#) (2016) framgår att intresset för bild- och formkonsten ökar och blir allt bredare. År 2010 svarade 37 procent av befolkningen mellan 16 och 85 år att de gjort minst ett besök på konstupställningar. År 2014 var motsvarande siffra 44 procent.
- Även intresset för den offentliga konsten ökar starkt. Det kan mätas i publiceringar i tryckta medier (Mediearkivet/Retriever). Söker man på offentlig konst ser man ett stadigt ökande antal publiceringar:

	2006	2010	2013	2016
<b>Publiceringar</b>	<b>69</b>	<b>249</b>	<b>560</b>	<b>787</b>

- Den offentliga konsten är kanske den mest tillgängliga vi har i våra vardagsmiljöer. De flesta av oss möter den dagligen i våra livsmiljöer.

<sup>1</sup> Sid 12, Museer 2015, Myndigheten för kulturanalys, 2016

<sup>2</sup> Sid 7, Bild och form 2009, Kulturrådet, 2010

<sup>3</sup> Uppgifter från Ben Loveless, Ordförande, Svenska Galleriförbundet, 2015

<sup>4</sup> Uppgifter från Kalli Klement, Förbundschef, Sveriges Konstföreningar, 2014

<sup>5</sup> <http://www.shl.se/artikel/n7tgainrx-403dd/fortsatt-publikokning-i-shl-2014-2015>

<sup>6</sup> <https://www.allsvenskan.se/tabell/>

Allt fler kommuner har senaste decenniet antagit enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar.

För många konstnärer leder en lång och dyr utbildning i dag till en arbetsmarknad med osäkra anställnings- och ersättningsvillkor, lägre löner och sämre social trygghet än vad som gäller för ett genomsnitt av befolkningen. Medianvärdet för den sammanräknade förvärvsinkomsten<sup>7</sup> (=inkomst av tjänst och av näringsverksamhet och ev. ersättningar från socialförsäkringarna) för bild- och formkonstnärer (bildkonstnärer och konsthantverk/form/design, 20-66 år) ligger på **13 000 kr i månaden före skatt**<sup>8</sup>. (Här ingår alltså även inkomster från komplementjobb.) Det kan jämföras med medianvärdet för hela konstnärgruppen på 18 200 kr eller 24 200 kr för hela befolkningen. Bild- och formkonstnärers medianinkomster ligger alltså på något mer än hälften (54 %) av resterande befolkningens och 72 procent av hela konstnärsgruppens.

Bild- och formkonstnärernas inkomster halkar efter andra yrkesgrupper. Siffrorna i Konstnärsnämndens senaste inkomstrapport visar till och med att andelen bildkonstnärer som har en inkomst under 14 900 kr före skatt har ökat från 61,4 till 64,2 procent mellan 2004 och 2014 (fasta priser, dvs. siffror med hänsyn till inflation).

Bild- och formkonstnärernas blygsamma inkomster påverkar pensionen. Av bild- och formkonstnärerna har 60 procent enbart garantipension. Motsvarande siffra för teatern är 19 procent, och inom musikområden 25 procent. Medianpensionen för bild- och formkonstnärer är 131 800 kr på årsbasis. Motsvarande för teatern är 190 500 kr och för musikområdet 184 700 kr.

Tabell 7.12 i utredningen visar hur ”konstnärer i betydligt mindre utsträckning får ekonomiskt bistånd, trots att de i genomsnitt har en lägre inkomst än befolkningen i allmänhet”. Konstnärer bidrar till finansieringen av socialförsäkringarna men har svårare än övriga befolkningen att ta del av dem. Bryter man ned dessa siffror på olika konstnärliga yrkesgrupper blir det tydligt att bild- och formkonstnärer är den grupp som har svårast att nyttja socialförsäkringarna vid sjukdom och föräldraledighet. Exempelvis är det bara 14,1 procent av bildkonstnärerna, konsthantverkarna och formgivarna som tar ut föräldrapenning mot 19,8 i resten av befolkningen och 17,1 procent för alla kulturella yrkesgrupper<sup>9</sup>.

De extremt låga inkomsterna får konsekvenser även för mångfalden och vilka som kan göra sig hörda på konstscenen. Risker är överhängande, vilket även utredningen slår fast, att få personer i socio-ekonomiskt svaga grupper kommer att söka sig till konstnärliga utbildningar så länge utsikterna till

<sup>7</sup> Sammanräknad förvärvsinkomst är inkomst av tjänst, inkomst av näringsverksamhet och de skattefria stipendier som Konstnärsnämnden och Sveriges Författarfond redovisat. Alltså både inkomster från konstnärlig och annan verksamhet. I inkomst av tjänst ingår förutom löneinkomst även sjukpenning, föräldrapenning, sjuk-/aktivitetsersättning, pension och ersättningar vid arbetslöshet. Beloppet är före skatt. I nettoinkomsten ingår utöver ovan belopp även kapitalinkomst, barnbidrag, bostadsbidrag, studiemedel, underhållsstöd och ekonomiskt bistånd. Dessutom drar man av återbetalda studiemedel och utbetalat underhållsstöd. Beloppet är efter skatt.

<sup>8</sup> Tabell 20 i Konstnärsnämndens rapport Konstnärernas demografi, ekonomi och sociala villkor (2016).

<sup>9</sup> Konstnärsnämndens rapport Konstnärernas demografi, ekonomi och sociala villkor (2016)

anständiga inkomster är små. De låga inkomsterna och ersättningarna är, och kommer sannolikt även på sikt att vara, en viktig orsak till en ganska homogen konstscen. För att öka mångfalden behöver politiken bidra till förändrade strukturer och stärkt efterfrågan på konst, så att inkomsterna lyfter.

Konstnärernas Riksorganisations senaste stora inkomstundersökning - Utsikt från ateljéerna 2014 – visar att bild- och formkonstnärerna har tvingats minska den tid de lägger på konstnärlig verksamhet. År 2013 ägnade 35 procent av konstnärerna mer än 75 procent av sin arbetstid åt den konstnärliga verksamheten. År 2007 var motsvarande siffra 45 procent. Utsikt från ateljéerna 2014 visade även en annan allvarlig tendens; att konstnärerna får allt mindre inkomster från den konstnärliga verksamheten. För 21,6 procent av konstnärerna stod den konstnärliga verksamheten för 75 procent eller mer av den totala inkomsten år 2013. År 2010 var motsvarande siffra 26,4 procent.

I utredningens direktiv står det att alla kulturpolitiska mål ”förutsätter att konstnärer kan försörja sig på sin konstnärliga verksamhet och ha möjlighet att utveckla sitt konstnärskap”, vilket bland annat framgår i budgetpropositionen för 2016. Utredaren, som regeringen tillsatte den 17 november 2016, hade i uppdrag att:

- kartlägga och beskriva konstnärernas förutsättningar att verka professionellt,
- med utgångspunkt i relevanta samhällsförändringar analysera de befintliga statliga ersättnings- och stödsystemen för konstnärer och vid behov föreslå förändringar i systemen som kan underlätta konstnärernas förutsättningar att vara yrkesverksamma, och
- föreslå eventuella förändringar för att förbättra möjligheterna att verka som professionell konstnär i hela landet.

Utredningens förslag ska således bedömas utifrån hur väl de kan lyckas underlätta för konstnärer att försörja sig på den konstnärliga verksamheten.

Förväntningarna på att utredningen ska leda fram till en konkret politik som i grunden kan förbättra de ekonomiska och sociala villkoren och förutsättningarna för konstnärerna, är höga. Tre av nio punkter i regeringens *Handlingsplan för bild och form* (november 2016), handlar om denna konstnärsutredning. På i stort sett alla konstnärspolitiska frågor vi lyft de senaste åren har kulturdepartementet och riksdagspolitikerna hänvisat till denna konstnärspolitiska utredning.

Utredningen har stora förtjänster. Den utgör en grund för en framtida offensiv konstnärspolitik och slår fast behovet av satsningar inom ett underfinansierat politikområde. Den gör en gedigen genomgång av det konstnärspolitiska området och det finns en hel del viktiga förslag som kommer att påverka förutsättningarna för konstnärerna. Ändå har utredningen inte lyckats presentera en konstnärspolitik som håller ihop och har förutsättningar att förändra konstnärernas villkor i grunden. Det saknas tillräckligt långtgående förslag på alltför många områden.

Den konstnärspolitiska utredningen har, som framgår av detta remissvar, i vissa delar blivit mer av en kulturpolitisk utredning. Det spretar en hel del i förslagen och bedömningarna, och förslagen motiveras i allt för liten utsträckning mot att det ska bli lättare för konstnärerna att leva på sin konst. Frågor som riksdag och regering bör ställa sig är: Vilka av förslagen i utredningen har störst möjlighet att leda till att fler konstnärer kommer att kunna leva på sitt konstnärliga yrke? På vilket sätt kommer satsningarna på kulturmyndigheterna göra så att konstnärernas inkomster ökar i en digitaliserad värld? Och vilka förslag saknas för att i grunden kunna förbättra villkoren och förutsättningarna för konstnärerna?

En del av förslagen har Konstnärernas Riksorganisation svårt att ta ställning till då vi saknar en konsekvensanalys av förslagen. Ett exempel är ”9.7.5 Tre typer av bidrag och stipendier”. Vilka former av statsanslag kan förväntas upphöra på grund av förslaget?

Att notera är att utredningen vid flera tillfällen beskriver visningsersättningen som ett bidrag. Visningsersättningen är just en *ersättning* för ett undantag i upphovsrättslagen och det är av stor betydelse att den beskrivs så och håll isär från andra anslagsposter. Även stipendierna från Konstnärsnämnden är en del av visningsersättningen (alltså inte bidrag). Den förordning som föreslås är i nuvarande form inte relevant för visningsersättningen, då den enbart hänvisar till bidrag.

Mot bakgrund av att bild- och formkonstnärerna har en medianlön som bara kommer upp till 72 procent av genomsnittet för alla konstnärliga yrkesgrupper och att en mycket större andel av bild- och formkonstnärerna än genomsnittet för alla kulturskapare får mycket låga pensioner – är det anmärkningsvärt att utredningen lägger så pass få förslag som direkt kan påverka bild- och formkonstnärernas inkomster och möjlighet att öka sina inkomster av konstnärlig verksamhet. Här saknas skarpa förslag och bedömningar som visar på en möjlig utveckling för att konstnärer ska få betalt för sin arbetstid vid utställningar, för att stärka bild- och formkonstnärernas upphovsrättsliga ersättningar, för att stimulera efterfrågan på bild- och formkonst.

Längre ner har vi tillstyrkt eller avstyrkt de flesta förslagen i utredningen och även kommenterat vissa bedömningar samt i många fall även motiverat våra ställningstaganden. Här sammanfattar vi de förslag som vi bedömer har störst betydelse för bild- och formkonstnärernas villkor och förutsättningar.

*De förslag som bör prioriteras för att de direkt påverkar bild- och formkonstnärernas möjligheter att försörja sig på sin konstnärliga verksamhet är:*

- ✓ Motiv, inriktning och mål för politiken. Mot bakgrund av konstnärernas extremt låga inkomster, behöver målen för kulturpolitiken bli tydligare. Även i utredningens förslag på ”motiv och inriktningar” för konstnärspolitiken försvinner de materiella förutsättningarna, ersättningarna, arbetsmarknaden, upphovsrättens betydelse och produktionsvillkoren för konstnärerna. Konstnärernas Riksorganisation föreslår därför följande två kompletteringar för den kulturpolitiska styrningen:

- Regeringens styrning ska säkerställa att konstnärernas villkor och ersättningar är skäliga i all statlig finansiering av kultur.
  - Ett konstnärspolitiskt perspektiv ska skrivas in i de nationella kulturpolitiska målen. Efter meningen ”*För att nå de kulturpolitiska målen ska kulturpolitiken:*”, läggs följande strategi/punkt till: ”främja goda ekonomiska och sociala villkor för konstnärerna.”
- ✓ Utställningsvillkoren är grundläggande för många bild- och formkonstnärer. För att konstnärerna ska kunna få skäliga villkor, vilket inkluderar arvoden för sin arbetstid, behövs både en starkare offentlig finansiering och att det blir bindande för arrangörer som erhåller statliga medel att ersätta konstnärernas arbetstid. Det behövs både en stärkt finansiering (vi föreslår 64 miljoner i ett första steg) och en översyn, revidering och vid behov en omförhandling mellan avtalsparterna mot bakgrund av de erfarenheter som har gjorts de första tio åren med MU-avtalet. Avtalet ska vara formulerat så att konstnärer får skäliga villkor, trots den svaga förhandlingspositionen. I årets kulturpolitiska partienkät av nätverket Kulturvalet svarar samtliga riksdagspartier Ja på frågan om MU-avtalet ska tillämpas och konstnärers arbetstid ersättas av de arrangörer som erhåller statliga medel genom Kultursamverkansmodellen. Sex av nio partier svarar även Ja på frågan om bild- och formkonstnärer ska få betalt för den arbetstid de lägger ned på utställningar som finansieras med offentliga medel.
  - ✓ Den offentliga konsten är det mest tillgängliga konstnärliga uttryck vi har i våra vardagsmiljöer, samtidigt som det ger konstnärliga gestaltungsuppdrag åt konstnärer. Därför är förslaget om ägardirektiv till statliga bolag om enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar bra och viktigt. Utredningens förslag om direktiv behöver dock breddas till alla relevanta statliga företag, verk och myndigheter. Staten borde vara ett föredöme.
  - ✓ Den nya fonden för bild- och formkonstnärer som föreslås, med inspiration från Norge, är en viktig och bra reform. Att möjliggöra för konstnärer att arbeta och utveckla sina konstnärskap bör vara huvudsakligt användningsområde för fonden. Hur fonden ska administreras behöver utvecklas i dialog med företrädare för konstnärerna.
  - ✓ Upphovsrätten i en digitaliserad värld
    - Maktbalansen. Upphovsrätten blir en allt viktigare inkomstkälla i en allt mer digitaliserad värld. Här har utredningen inte dragit konsekvenserna av sin analys om en skev maktbalans på marknaden. Upphovspersonerna står sig ofta slätt mot de globala teknikföretagen och plattformarna. Konstnärernas Riksorganisation föreslår att satsningarna på 100 miljoner kr i hög utsträckning riktas mot att de upphovsrättsliga ersättningarna, ekonomisk förstärkning av ett underfinansierat MU-avtal och för att skapa en jämlik maktbalans mellan parterna

- på marknaden – investera i att stärka upphovspersonernas, yrkesorganisationernas och upphovsrättsorganisationernas kapacitet och förhandlingsposition.
- Privatkopieringsersättningen. Utredningen uppmärksammar inte att den tekniska utvecklingen har sprungit om svensk lagstiftning vad gäller privatkopieringsersättningen. I dag är det högst tveksamt om Sverige lever upp till kravet på kompensation för privatkopiering av bild- och formkonstnärers verk i enlighet med Infosoc. En majoritet av alla som går på museum och konsthallar tar bilder på konstverk med sin mobilkamera, varav många kopieras, men stillbilden omfattas ännu inte av ersättningen. Konstnärernas Riksorganisation föreslår att privatkopieringsersättningen moderniseras så att även bild- och formkonstnärer kompenseras för privatkopiering.
  - Visningsersättningen. Utredningen tycker att visningsersättningen ska finnas kvar i nuvarande form, och lägger inga förslag om stärkt visningsersättning eller att konstnärerna ska få den självklara rätten att förhandla om sina villkor. Konstnärernas Riksorganisation föreslår 1) att konstnärerna ska få rätten att förhandla om visningsersättningen och 2) att så länge bild- och formkonstnärer inte får förhandlingsrätt om visningsersättningen, bör den årligen räknas upp motsvarande de höjningar som förhandlas fram inom ramen för bibliotekersättningen.
- ✓ I utredningen saknas viktiga förslag på skatteområdet, bland annat på grund av kommittédirektivet. Genom efterfrågestimulanser kan och bör konstnärernas arbetsmarknad stärkas. Konstmarknaden är i stark förändring. Trots det har inte bild- och formkonsten fått samma förutsättningar som andra kulturområden. Det är bra att utredningen vill se en mervärdesskatt som är teknikneutral för likvärdiga konstnärliga uttryck inom hela kulturområdet. Momsen bör även vara likvärdig oavsett konstart. Idag har bild- och formkonsten ofta fyra gånger så hög momssats som andra konstnärliga uttryck. Bildkonstnärer har dessutom fyra olika momssatser att förhålla sig till. För att stimulera bild- och formkonstnärernas arbetsmarknad, och underlätta företagandet, föreslår Konstnärerna Riksorganisation:
    - Inför en enhetlig konstnärsmoms på sex procent, precis som för litteraturen, teatern och dansen.
    - Inför avskrivningsrätt för företags förstagångsköp av samtida konstverk, vilket exempelvis Danmark redan gjort.
  - ✓ Ekonomisk och social trygghet, en förutsättning för konstnärlig frihet och att konstnärer ska kunna ägna sig åt sin konstnärliga verksamhet.
    - Utredningen förslag om en försöksverksamhet med en allians för upphovspersoner är ett viktigt och intressant initiativ.
    - Förslagen för att underlätta för konstnärer att ta del av socialförsäkringssystemen och den föreslagna utredningen om konstnärers pensioner är av största vikt.
    - Konstnärernas Riksorganisation föreslår att förslaget med överhoppningsbar tid bör gälla alla stipendier och kompletteras

med en försäkringslösning som i Finland.

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att de konkreta budgetsatsningarna som utredningen framför, bör revideras och se ut som i nedan tabell. Budgetförstärkningarna bör riktas mycket tydligare mot konstnärernas ersättningar och möjlighet att leva på sin konst. Nuvarande förslag är viktiga men en del av dem hör snarare hemma i en annan del av den statliga kulturbudgeten.

Konstnärernas Riksorganisations förslag till reformram fr. o. m. 2020, tusental kronor				
Ändamål	Avsnitt	Utredningens förslag	Konstnärernas Riksorganisations förslag	
<b>Digitalisering</b>	9.4.2	100000	50000	
<b>Breddad rekrytering (produktionshus)</b>	9.3.5	50000	25000	
<b>Konstnärerna i regionerna</b>	9.5.3	25000	50000	
<b>Konstnärliga residens</b>				
a. På arbetsplatser	9.4.5	5000	5000	
b. Internationella	9.4.5	10000	10000	
<b>Förmedling</b>				
a. Allians för upphovsmän	9.4.7	15000	50000	
b. Centrumbildningar	9.4.7	10000	10000	
c. Konstbildning	9.5.5	5000	5000	
<b>MU-avtalet</b>	9.6.3	5000	64000	
		<b>225000</b>	<b>269000</b>	

Konstnärernas Riksorganisation är **starkt kritiska** till att de nya satsningarna ska finansieras inom ramen för befintlig kulturbudget. Det behövs nya medel, eller medel från andra politikområden, såsom arbetsmarknads-, närings- och utbildningspolitiken, för att stärka arbetsmarknaden för konstnärer och förutsättningarna för konstnärligt företagande. Exempelvis satsningarna på Centrumbildningarna och Alliansernas verksamheter (som idag finansieras via kulturbudgeten) bör finansieras med medel från arbetsmarknads-departementet. Sådana överföringar från arbetsmarknadspolitiken till konstnärspolitiken har gjorts tidigare och kan göras igen.

## KONSTNÄRERNAS RIKSORGANISATIONS KOMMENTARER OCH FÖRSLAG TILL UTREDNINGENS BEDÖMNINGAR OCH FÖRSLAG

### 9.2.1 Motiv och inriktningar

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker skrivningarna som en värdegrund för kultur- och konstnärspolitiken, men inte som *motiv och inriktning***. En central grund för utredningen täcks inte in i dessa motiv och inriktningar, nämligen **att fler konstnärer ska kunna leva på sitt konstnärliga yrke**.

**Citat ur utredningen:** "Förslag: Följande motiv och inriktning ska gälla för konstnärspolitiken:

– Grunden för konstnärspolitiken är erkännandet av den betydelse konsten har för enskilda och



för hela samhällets utveckling och vitalitet. Det motiverar att ansvar för konstnärernas villkor tas inom flera politikområden.

- Konstnärspolitiken ska bidra till att konstens frihet, egenvärde och kvalitet kan värnas. Politiken ska bedrivas enligt principen om armlängds avstånd.
- Konstnärspolitiken ska vara anpassad till aktuella behov och ge utrymme för nya konstnärliga uttryck.
- Konstnärernas kunskaper och erfarenheter ska tas tillvara bättre vid förändring, utveckling och förnyelse i samhället.
- Konstnärspolitiken ska medverka till att snedrekryteringen till konstnärliga högskoleutbildningar minskar.
- Konstnärspolitiken ska bidra till möjligheterna att verka professionellt i hela landet som konstnär.”

Här finns, som utredningen själv uppmärksammar, bra och viktiga skrivningar i den parlamentariska utredningen *Kulturpolitikens inriktning* från 1995. I den slås fast att konstnärspolitiken ska verka bl. a. genom att:

”– stödja och stimulera kulturproduktion som annars har svårt att hävda sig,

- främja efterfrågan och vidga arbetsmarknaden,
- inköpa konstnärliga verk,
- garantera ersättning för offentligt utnyttjande av konstnärliga verk,
- ge stöd till konstnärliga experiment och tillfälle till arbetsro under längre eller kortare perioder,
- verka för att skattelagstiftningen tar rimlig hänsyn till konstnärernas speciella arbetsförhållanden samt
- verka för att arbetsmarknadspolitiken anpassas också till den konstnärliga arbetsmarknaden.”

I ”motivet och inriktningarna” missar den nya utredningen ”Konstnär – oavsett villkor?” helt de materiella förutsättningarna, arbetsmarknaden, ersättningarna, upphovsrättens betydelse och produktionsvillkoren för konstnärerna.

Utredningens förslag på *motiv och inriktningar* **tillstyrks inte i nuvarande form**, utan behöver ses över. Regering och riksdag bör ta inspiration av utredningen från 1995.

Även propositionen Kulturpolitik (prop. 1996/97:3) slog fast att statens insatser inom konstnärspolitiken bland annat skulle syfta till att:

- ”– skapa förutsättningar för ett aktivt kulturliv som ger arbete och försörjning åt konstnärerna och rika upplevelser för medborgarna,
- skapa sådana villkor för de professionella konstnärerna att de kan basera sin försörjning på ersättning för utfört konstnärligt arbete,
- anpassa regelverken på alla politikområden så att rimlig hänsyn tas till konstnärernas speciella förhållanden,
- ge möjlighet till konstnärlig förnyelse och utvecklingsarbete genom olika former av direkt konstnärsstöd samt förbättra möjligheterna till internationellt konstnärligt utbyte”

Det som i grunden är styrande i kulturpolitiken är de nationella kulturpolitiska målen. Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att de nationella kulturpolitiska målen förtydligas med en strategi/punkt som handlar om

konstnärers villkor och materiella förutsättningar. Ett konstnärspolitiskt perspektiv bör tilläggas de nationella kulturpolitiska målen. Efter meningens ”För att nå de kulturpolitiska målen ska kulturpolitiken:”, bör följande strategi/punkt läggas till: ”främja goda ekonomiska och sociala villkor för konstnärerna.”

En alternativ skrivning till de nationella kulturpolitiska målen är den formulering som finns i 2016 års budgetproposition om att de kulturpolitiska målen *förutsätter att konstnärerna kan försörja sig på sin konstnärliga verksamhet och har möjlighet att utveckla sitt konstnärskap*. Tilläggs punkten i de kulturpolitiska målen skulle då kunna formuleras så här:

”För att nå de kulturpolitiska målen ska kulturpolitiken:

”främja goda ekonomiska och sociala villkor för konstnärerna så att de kan försörja sig på sin konstnärliga verksamhet och har möjlighet att utveckla sitt konstnärskap.”

I 2018 års kulturpolitiska partienkät<sup>10</sup> av Kulturvalet.se svarar fyra partier (M, KD, V och F!) Ja på frågan om *de kulturpolitiska målen bör förtydligas med att kulturpolitiken ska bidra till ”skäliga ekonomiska och sociala villkor för konstnärer”*? Socialdemokraterna svarar Kanske. Anser regering och riksdag att det är viktigt att de som producerar innehållet ska få skäliga villkor, då är det av stor betydelse att de övergripande målen styr mot det. Det är ett stort sektorspecifikt problem att utställningsersättningarna är så pass låga att de inte bidrar till konstnärernas försörjning, vilket är en situation som inte liknar någon annan bransch/ sektor. Inom just kulturpolitiken är därför ett sådant mål nödvändigt.

Väljer regering och riksdag att ändå anta utredningens förslag om *Motiv och inriktningar föreslår Konstnärernas Riksorganisation att följande mening läggs till bland punkterna efter följande mening ”Förslag: Följande motiv och inriktning ska gälla för konstnärspolitiken”*:

”Konstnärspolitiken ska främja goda ekonomiska och sociala villkor för konstnärerna.”

Även flera formuleringar i propositionen Kulturpolitik 96/97:3 sid 62, som slog fast vad statens insatser inom konstnärspolitiken ska syfta till, bör i så fall läggas till i Motiv och inriktningar, nämligen att Konstnärspolitiken ska:

- skapa förutsättningar för ett aktivt kulturliv som *ger arbete och försörjning* åt konstnärerna och rika upplevelser för medborgarna,
- skapa sådana villkor för de professionella konstnärerna att de kan *basera sin försörjning på ersättning för utfört konstnärligt arbete*,
- anpassa regelverken på alla politikområden så att rimlig hänsyn tas till konstnärernas speciella förhållanden

---

<sup>10</sup> Enkätfrågan besvarades av de åtta riksdagspartierna och F! i januari-februari 2018. Partierna fick tre svarsalternativ; ja, nej och kanske. Det fanns även möjlighet att motivera eller kommentera svaret i en särskild kolumn. Frågorna ställdes av de åtta organisationerna bakom Kulturvalet.se.

- *ge möjlighet till konstnärlig förnyelse och utvecklingsarbete genom olika former av direkt konstnärsstöd samt förbättra möjligheterna till internationellt konstnärligt utbyte*

### **9.2.2 Konstnärsbegreppet**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker delvis** förslaget:

**Förslag:** Förståelsen av begreppet professionell konstnär skiljer sig åt inom olika politikområden beroende på syftet med avgränsningen och begreppet professionell ska förstås i relation till ett yrkesfält. Begreppet måste vara öppet för nya tolkningar och avgränsningar. Alla kända och ännu okända uttryck för konstnärlighet ska därför omfattas av konstnärsbegreppet oavsett om de kan eller inte kan sorteras in i en känd genre eller konstform.

Vi tillstyrker förslaget att begreppet måste vara öppet för nya tolkningar och avgränsningar. Det innebär dock inte att indelningen i olika kulturella områden bör upphöra. Se vidare vårt resonemang om det smala och breda konstnärsbegreppet under rubrik 9.7.1 nedan.

### **9.2.3. Åtgärder för att stärka konstnärers professionella arbete**

Konstnärernas Riksorganisation tillstyrker två av **bedömningarna**, att Konstnärspolitiken bör förstärkas med följande inriktning:

”– För att förbättra förutsättningarna för konstnärernas professionella arbete krävs att de konstnärliga utbildningarna kompletteras med fortbildning och att snedrekrytering till utbildningarna motverkas, en vidgad arbetsmarknad, bättre förmedlingsinsatser för att konstnärerna ska kunna nå sin publik och marknad, ersättningssystem som tar tillvara konstnärernas intressen, relevanta stöd- och bidragssystem samt ökad social trygghet och vissa administrativa förenklingar.

– Den ekonomiska ramen för konstnärspolitiken behöver ökas.”

Däremot anser vi att denna bedömning är tveksam så som den är formulerad:

”– De kulturinstitutioner med offentligt stöd som erbjuder publikmöten för konsten m.m. är en viktig del av konstnärernas arbetsmarknad och ska ses som en integrerad del av konstnärspolitiken.”

Ett problem i dag är att de offentliga institutioner som idag erbjuder publikmöten inom bild- och formkonsten sällan betalar konstnärerna för all den arbetstid de har lagt ner på en utställning. Risken finns att publika arrangörer kan börja argumentera för att självklara kostnader för sin verksamhet, t ex för konstnärernas utställningsersättningar, ska finansieras genom konstnärspolitiken (stipendier etc.). En rimligare bedömning (ovan mening är omformulerad här):

”– De kulturinstitutioner med offentligt stöd som erbjuder publikmöten för konsten m.m. är en viktig del av konstnärernas arbetsmarknad **och ska betala upphovspersonerna och konstnärerna för deras arbetstid och konstnärliga innehåll.**”

Men är syftet att kulturinstitutionerna ska ta ett ansvar för att ersätta konstnärerna för deras arbetsinsatser och upphovsrättsligt, delar vi utredningens bedömning.

### **9.3.1. Allmänt om utbildningssystemet**

”**Bedömning:** De konstnärliga utbildningarna ger goda förutsättningar för de studerande att etablera sig som konstnärer. Konstnärliga utbildningar medför att viktiga kompetenser tillförs

även andra verksamheter som främjar samhällsutvecklingen. Utredningen ser därför inga behov av större förändringar av själva utbildningarna. För att vidmakthålla och utveckla de professionella konstnärskapen behövs dock insatser för fortbildning av konstnärer som befinner sig senare i karriären. Inom den svenska högskolan hör de konstnärliga högskoleutbildningarna till dem som har mest omfattande snedrekrytering. För att minska snedrekryteringen krävs strategiska insatser.”

Konstnärernas Riksorganisation håller med om att utbildningarna ger studenterna goda konstnärliga förutsättningar att etablera sig som konstnärer, men ser att många utexaminerade saknar grundläggande kompetens om och strategier för hur de ska försörja sig på sin konstnärliga verksamhet, organisera och administrera sin konstnärliga försörjning (företag/bokförling), kunskap om existerande avtal, upphovsrätt och om hur man förhandlar om sina villkor. Men det handlar även om förberedelser och diskussioner om hur en skapar sig sin plats i konstvärlden; ”så här vill jag jobba som konstnär, hur kan jag skapa mig förutsättningarna för det?” Om detta blir en integrerad del i hela utbildningen skulle studenterna få nödvändiga verktyg för att kunna försörja sig på sitt konstnärskap. Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att högskoleutbildningarna ges incitament för att stärka upp dessa delar.

Konstnärernas Riksorganisation anser dock att utredningen i allt för stor utsträckning har förbisett att de osäkra arbetsvillkoren och de låga ersättningarna är något som i väsentligt avseende bidrar till den sociala snedrekryteringen. Att förbättra villkoren för konstnärligt arbete bör därför ses som en viktig del i arbetet för att minska snedrekryteringen.

#### **9.3.4 Tillgänglighet till konstnärliga utbildningar**

Förslaget om att flytta ut delar av de konstnärliga utbildningarnas verksamhet till socioekonomiskt svaga bostadsområden kan under rätta förutsättningar bli lyckat, och då gärna i dialog och samarbete med lokala aktörer och konstnärssammanslutningar såsom kollektivverkstäder och ateljéhus. Det kan skapa synergieffekter. Relevanta lokaler och utrustning kan finnas i existerande verkstäder och ateljéer, studenter kan få kontakt med redan yrkesverksamma konstnärer som i sin tur kan få tillgång till fortbildning och medfinansiering av exempelvis verkstäder.

Konstnärernas Riksorganisation vill dock understryka att snedrekryteringen till konstnärsyrket beror mer på de osäkra ekonomiska och sociala villkoren än på att de konstnärliga högskolorna inte i tillräcklig utsträckning når ut till fler. Om villkoren förbättras kommer också fler från socioekonomiskt svaga familjer och områden att våga söka sig till yrket.

#### **9.3.5. Konstnärliga produktionshus för ungdomar**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker delar av följande** och förtydligar sina ståndpunkter längre ned:

”Ett nytt statsbidrag införs för konstnärliga produktionshus för ungdomar. Syftet med bidraget är att sänka trösklarna till konstnärligt arbete för ungdomar företrädesvis i områden med socioekonomiska utmaningar att utveckla sina konstnärliga förmågor, att ge fler röster plats inom det konstnärliga fältet och att minska snedrekryteringen till de konstnärliga högskolorna. Som mentorer för ungdomarna ska huvudsakligen yrkesverksamma konstnärer knytas till verksamheten. Det nya statsbidraget tillförs en ekonomisk ram på 50 miljoner kronor fr.o.m. 2020.”

*Hur* detta genomförs kommer att påverka resultatet i stor utsträckning, och därmed även intrycket av verksamheten. Förslaget bör inledas med ett pilotprojekt i ett eller ett par områden för att utvärderas, och därpå utvecklas. Förslaget är intressant, och produktionshusen kan och bör i första hand ta sin utgångspunkt i en fungerande konstnärsdriven organisation, där det finns utrymme och vilja att med offentligt stöd vidga sin egen verksamhet riktad mot ungdomar. Runt om i landet finns ateljéföreningar och kollektivverkstäder, som mycket väl kan vara intresserade av att öppna upp sina lokaler som produktionshus för ungdomar. Det kan skapa synergieffekter och samtidigt innebära att det går att skapa förutsättningar för produktionsplatser/hus på flera orter, mer småskaligt, så att satsningen når ut på fler platser i hela landet. Relevanta lokaler och utrustning finns i många existerande verkstäder och ateljéer. Risken finns annars att det blir några stora satsningar på få platser, alltså en ojämlig tillgång till denna möjlighet.

Yrkesorganisationer, centrubildningar, resurscentrum, konstnärernas kollektivverkstäder (KKV) och ateljéhus kan, där så intresse finns, vara behjälpliga i arbetet med att finna lämpliga mentorer bland professionella kulturskapare. Detta är något som Konstnärernas Riksorganisation har erfarenhet av och metoder för genom projektet Konsten att Delta.

Så som tidigare vill Konstnärernas Riksorganisation betona att om konstnärernas inkomster inte stärks, finns en betydande risk att produktionshusen inte heller bidrar till minskad snedrekrytering till de konstnärliga högskolorna.

Minst lika viktigt som produktionsplatser för ungdomar är sannolikt att barn och unga i hela Sverige får praktisera estetiska ämnen under grundskolan och gymnasiet. Kulturskolan borde byggas ut och estetiska ämnen på gymnasiet bli obligatoriska.

### **9.3.6 Fortbildning för konstnärer**

**”Bedömning:** De konstnärliga högskolorna bör i större utsträckning erbjuda fristående kurser för att möta behovet och efterfrågan av ett livslångt lärande hos yrkesverksamma konstnärer. Syftet med utbildningarna bör vara att stärka en yrkesmässig utveckling samt konstnärernas förutsättningar att leva på sitt konstnärliga arbete.”

Konstnärernas Riksorganisation delar utredningens bedömning att de konstnärliga högskolorna kan ta ett större ansvar för att öka utbudet av vidareutbildningar för yrkesverksamma konstnärer, inte minst genom att utveckla distansutbildningar. Det är viktigt att utbudet matchar yrkesverksamma konstnärers behov.

Däremot saknas en analys av och förslag på hur konstnärerna ska ha råd att vidareutbilda sig.

### 9.4.2 Digitaliseringens påverkan på konstnärernas yrkesutövande

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker delar av följande** och förtydligar sina ståndpunkter längre ned:

”**Förslag:** Regeringen ska ta fram en samlad strategi för digitaliseringen av den offentligt finansierade kulturen. Ett samordningssekretariat inrättas vid Kulturrådet.

Konstnärsnämnden ges i uppdrag att analysera konstnärernas förutsättningar att verka i det nya digitala landskapet. Analysen ska göras i samverkan med upphovsrättsorganisationerna inom de olika konstområdena och Patent- och registreringsverket. Myndigheten ska utifrån sin analys även utveckla sin rådgivningsverksamhet avseende det digitala området.

Tillväxtverket ges i uppdrag att främja konstnärernas utnyttjande av verkets tjänster som rör digitalisering.

För genomförandet av strategin och det digitaliseringsarbete som initieras av myndigheterna tillförs en ekonomisk ram på 100 miljoner kronor fr.o.m. 2020.”

Den huvudsakliga utmaningen med digitaliseringen för konstnärer och upphovspersoner är att få till en balans mellan hur inkomsterna fördelar sig mellan de som producerar innehållet och de som förmedlar innehållet. De stora teknikjättarnas dominans, ekonomiska styrka och informationsförsprång skapar en ojämlig förhandlingssituation såväl i direkta affärsuppställningar som i arbetet gentemot lagstiftande församlingar som leder till att konstnärerna har svårt att tillgodogöra sig de värden som skapas genom konsten. Såväl utredningen som EU-kommissionen uppmärksammar denna ”obalans mellan aktörerna på marknaden” och ”bristen på transparens kring avtalen”.

Trots denna analys av utredningen föreslås inga åtgärder som i grunden kan förändra maktbalansen, istället ska olika myndigheter ges uppdrag som i liten utsträckning har förutsättningar att stärka upphovspersonernas förhandlingskapacitet och minska obalansen. Nuvarande förslag på budgetsatsningar har enligt vår bedömning liten möjlighet att leda till önskvärt resultat. Uppdraget att ta fram en strategi för den offentligt finansierade kulturen är viktigt, men bör inte ligga bland de konstnärspolitiska insatserna utan inom ramen för kulturpolitiska områden.

Utredningen uttrycker problemen och utmaningarna på sidorna 374-375, där man bland annat skriver:

”Konstnärernas möjligheter att bevaka att de får rimliga ersättningar för nyttjandet av sina verk och att ersättningarna betalas ut försvåras genom digitaliseringen. Kunskaperna om och förmågan att ingå ett avtal får ökad betydelse med digitaliseringen.”

”Det konstnärliga verket kan enkelt kopieras och spridas. Det innebär att det blir svårare att kontrollera olagligt utnyttjande av upphovsrättsskyddat material. Bransch-, intresse- och kollektiva förvaltningsorganisationer blir allt viktigare eftersom de ska bevaka och hantera konstnärernas intressen.”

”För att skapa bättre förutsättningar för konstnärerna att dra nytta av digitaliseringens alla möjligheter behövs ett spektrum av åtgärder. Det handlar om insatser både från det offentliga och från branschaktörernas sida. De privata aktörernas roll är bl.a. att driva den tekniska utvecklingen, träffa avtal som ger balans mellan parter, anpassa tjänster efter konsumenternas efterfrågan och behov m.m. Statens roll blir att stimulera och stödja utvecklingen och på olika sätt stärka konstnärernas möjligheter att arbeta yrkesmässigt.”

Detta stycke håller vi med om. Men problemet är att vi inte är där och att utredningen inte lägger fram konkreta förslag på åtgärder.

Satsningarna på området bör även fokusera på att skapa en mer jämlik förhandlingsposition så att upphovspersonerna kan tillgodogöra sig en större andel av de värden som konsten genererar. Här behövs löpande informationsarbete, konsekvensanalyser, förslagsutveckling, deltagande på möten och konferenser, dialog med olika parter, förhandlingar för att få till licensavtal som ger konstnärerna skäliga upphovsrättsliga ersättningar, rådgivning till aktörer och upphovspersoner.

Nu ligger en stor del av utredningens budgetsatsningar på att kulturmyndigheterna ska bygga upp kompetens kring digitalisering. Här saknas en logisk och trovärdig beskrivning av hur dessa satsningar kommer att leda till att konstnärernas villkor och ersättningar stärks. Frågor som regering och riksdag bör ställa sig är: På vilket sätt kommer satsningarna på kulturmyndigheterna göra så att konstnärernas inkomster ökar i en digitaliserad värld? Finns det effektivare strategier för att konstnärernas villkor och ersättningar ska stärkas?

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att en större andel av utredningens föreslagna budget går till ersättningar till upphovspersoner, bland annat för att finansiera det helt underfinansierade MU-avtalet och till att stärka upphovspersonernas organisationer. Genom att stärka konstnärerna och deras organisationer skapas en något mer jämlik förhandlingsposition, vilket ger förutsättningar för att konstnärerna i högre utsträckning ska kunna tillvarata sina intressen och rättigheter. Av de 100 miljonerna som utredningen föreslår till digitalisering bör minst hälften finansieras med andra anslag än de konstnärspolitiska. Av de 50 miljoner kr som vi föreslår under rubriken digitalisering i budgeten (se sammanfattningen) bör största andelen gå till att stärka upphovspersonernas organisationer.

Idag läggs endast marginella resurser på att främja svensk bild- och formkonst internationellt i jämförelse med satsningar på andra sektorer. I nämnda partienkät svarar sex partier Ja och tre Kanske om exportfrämjande myndigheter ska ges i uppdrag att göra större insatser inom bild- och formkonsten och underlätta kulturföretagens internationella etablering. Så det finns ett starkt stöd för utredningens förslag om att Tillväxtverket ska "ges i uppdrag att främja konstnärernas utnyttjande av verkets tjänster som rör digitalisering".

Även inom Vinnova och olika innovationsprogram på institutioner och högskolor, lyser ofta konsten och kulturen med sin frånvaro. Konstnärernas Riksorganisationer **föreslår** att regeringen i regleringsbrev förtydligar att export-, tillväxt- och innovationsfrämjande myndigheter och institutioner ska prioritera konstnärerna i sitt arbete.

"Tillväxtverket ges i uppdrag att främja konstnärernas utnyttjande av verkets tjänster som rör digitalisering."

Vi **tillstyrker** ovan förslag, men förstår inte varför det bara ska gälla verkets tjänster som rör digitalisering. Inom konstvärlden kan det vara svårt att se vad

som enbart har att göra med digitalisering. Den som skapar fysisk konst med digitala verktyg, arbetar den konstnären digitalt? Den som förmedlar sina analoga verk digitalt, arbetar den digitalt? Myndigheter bör beskriva den nya miljön för skapande och konstnärer teknikneutralt.

Utredningen berör tyvärr inte ett annat upphovsrättsligt område – privatkopieringen – som i stor utsträckning påverkas av den omfattande digitaliseringen av samhället. Systemet med privatkopieringsersättning är en förutsättning för att Sverige ska uppfylla sina internationella åtaganden om kompensation till upphovsmännen. Med tanke på den tekniska utvecklingen är det tveksamt om Sverige idag lever upp till kravet på kompensation för privat kopiering av bild- och formkonstnärers verk i enlighet med Infosoc. I dag får konstnärer ingen upphovsrättslig ersättning vid privatkopiering av stillbilder, trots den tekniska utveckling som innebär att kopiering av stillbilder för privat bruk har ökat lavinartat, bland annat genom att alla moderna mobiltelefoner har kameror och sociala medier. Om tio procent av besökarna vid svenska museer, konsthallar och gallerier fotograferar konst innebär det att tiotusentals bilder tas varje vecka. En utökning av privatkopieringsersättningen övervägdes redan 2005 men den närmare analysen sköts på framtiden (jfr. prop. 2004/05:110 s. 129-131). Privatpersoner gynnas av det – de kan kopiera obegränsat för privat bruk utan att redovisa något.

En [Demoskopmätning](#) av svenska folkets medievanor i åldrarna 18- 64 år, gjord i juni 2018 på uppdrag av Copyswede, visar att sex av tio svarande privatkopierar genom att ladda ned bilder. Undersökningen ger en översiktlig bild av privatkopiering och nedladdningsbeteende på telefoner, surfplattor och datorer.

EU-direktivet om upphovsrätten i informationssamhället anger att om en medlemsstat har ett undantag i upphovsrätten till förmån för privatpersoners kopiering så ska uphovspersonerna kompenseras. Idag är det tveksamt om det är tillåtet att privatkopiera stillbilder eftersom kompensation inte utgår. I nämnda partienkät om privatkopiering av stillbilder bör göras tillåtet genom att kompensation utgår (privatkopieringsersättning\*), svarar två rikspartier Ja och fem partier Kanske. Flera av partierna hänvisar till att frågan behöver utredas.

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att privatkopieringsersättningen även bör gälla stillbilder av upphovsrättsligt skyddat material såsom konstverk och konsthantverk för att behålla sin legitimitet, särskilt efter domstolsbesluten om att smarta mobiler ska omfattas. Paragraferna 26 k-m i upphovsrättslagen behöver moderniseras så att även anordningar som kan ta upp stillbild omfattas. Vidare bör de verk som omfattas av privatkopieringsersättningen utvidgas till samtliga verk som överförts till allmänheten.



### 9.4.3 Uppdrag om kulturella och kreativa näringar

”Förslag: De kreativa och kulturella näringarna är en viktig del av konstnärernas arbetsmarknad samtidigt som det konstnärliga skapandet har stor betydelse för tillväxt och arbetsmöjligheter i intilliggande näringar. Kunskapen om sambandet mellan konst och näringslivsutveckling behöver stärkas. Tillväxtverket får i uppdrag att fortsatt utveckla analyser och strategier för att stärka kulturella och kreativa näringar i Sverige.”

Konstnärerna utgör kärnan i de kulturella och kreativa näringarna (KKN). Konstnärspolitiken och kunskap om kulturskapares villkor är därför centrala frågor för att KKN ska kunna blomstra. Tillväxtverket föreslås få i uppdrag att fortsatt utveckla analyser och strategier för att stärka kulturella och kreativa näringar (KKN) i Sverige.

Konstnärernas Riksorganisationer **föreslår** att regeringen i regleringsbrev förtydligar att export-, tillväxt- och innovationsfrämjande myndigheter och institutioner ska prioritera konstnärerna i sitt arbete.

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** förslaget, under förutsättning att detta arbete sker i nära samarbete med Konstnärsnämnden och konstnärsorganisationerna. Det bör framgå i regleringsbrev till Tillväxtverket. Även inom Vinnova och olika innovationsprogram på institutioner och högskolor, lyser ofta konsten och kulturen med sin frånvaro. Även till dessa bör regeringen förtydliga uppdragen.

### 9.4.4 Svenska projekt i EU:s ramprogram

”**Bedömning:** Det är angeläget att medlen från EU:s ramprogram Kreativa Europa som kommer det svenska kulturlivet till del ökar samt att det fortsatt görs en uppföljning av utfallet under pågående och kommande programperioder.”

Att verka för att Sveriges andel av EU:s kulturanslag ökar är bra, men att enbart lyfta den aspekten är en aning snävt och provinsialt. Konstnärers villkor i hela Europa är hårt ansatta. Kreativa Europa, det viktigaste EU-programmet för kultur, utgör 0,14 procent av EU:s totala budget (2014-2020), varav endast en tredjedel (31 %) är öronmärkt för kultur, enligt Culture Action Europe. Offentliga kultursatsningar skulle överhuvudtaget inte behöva gå via EU-administrationen, men eftersom det satsas väldigt lite resurser på kultur i många länder, har EU:s kulturbudget betydelse. Sverige borde - i en tid av extremism, polarisering och nationella budgetnedskärningar på kulturområdet - göra kulturen till ett prioriterat område och verka för en rimlig budgetnivå för kulturen inom EU och en kulturpolitik som explicit tar ställning för den konstnärliga friheten och slår fast principen om en armlängds avstånd.

#### **Sverige bör verka för att:**

- en (1) procent av budgeten för varje EU-politikområde är allokerat till kultur
- den totala kulturbudgeten fördubblas i absoluta termer
- en större andel av Kreativa Europas anslag går till konstnärlig produktion
- den konstnärliga friheten och principen om en armlängds avstånd blir vägledande i all EU:s kulturfinansiering.

#### **9.4.5 Stärkt arbetsmarknad genom residensprogram**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker följande förslag med vissa förtydliganden:**

”Förslag: Konstnärliga residensprogram stärker konstnärers arbetsmarknad och bidrar samtidigt till utveckling inom lokalsamhällen och organisationer. Utredningen ser behov av att ytterligare residensprogram inrättas. Konstnärliga residens inrättas på statliga arbetsplatser genom

regeringsuppdrag till myndigheter. Verksamheten utvecklas successivt med början 2020. Bolaget Tillt tillförs 5 miljoner kronor per år för att vara förmedlande länk mellan myndigheterna och konstnärerna.

Konstnärsnämnden tillförs 10 miljoner kronor fr.o.m. 2020 för en satsning på internationella residensprogram. Myndigheten ska i samråd med Författarfonden pröva möjligheten att inrätta program på områden där det i dag saknas sådana. Nya konstnärliga residens ska också inrättas av Konstnärsnämnden tillsammans med Sida för att stärka en konstnärlig utveckling i Sverige och i biståndsländer.

Kulturrådet, Konstnärsnämnden, Sida och Svenska institutet får ett gemensamt uppdrag att samverka för att främja konstnärernas roll i utvecklingssamarbetet.”

Förslaget om utökade residens är intressant men för att de statliga/offentliga residensprogrammen ska bli relevanta behöver vissa kriterier utvecklas såsom att:

- uppdragen utvecklas i en ömsesidig dialog mellan deltagande parter
- uppdragen organiseras så att den konstnärliga friheten garanteras
- att medarbetare på arbetsplatsen ges tid och utrymme att delta i processer
- att konstnären ersätts kollektivavtalsmässigt
- att konstnären ges processtöd för att hantera olika situationer på arbetsplatsen.

Använd erfarenheter och slutsatser från SKISS och Tillt. Komplikationer som kan uppstå och bör hanteras beskrivs bland annat i ”SKISS, konst, arbetsliv, forskning – nio forskarrapporter från 2011”.

Verksamheten bör utvärderas och utvecklas över tid, och en mångfaldsansats tillämpas vid rekryteringen av konstnärer. Att genomföra uppdraget bör inte gå enbart till ett företag/organisation. Antingen bör ansvaret ligga på en myndighet eller så bör minst två aktörer ges uppdraget. Här finns även centrumbildningar och resurscentrum som kan arbeta med uppdraget.

På sikt vore det fullt möjligt att det statliga residensprogrammet breddas och inkluderar landsting/regioner, kommuner och privata aktörer.

För att syftet som handlar om att bryta den vikande trenden av satsningar på kultur inom arbetslivet ska uppnås behövs även ett smörgåsbord av förslag som arbetsplatsen kan jobba vidare med efter att residenskonstnären slutat, något som kan utvecklas av de organisationer som ansvarar för verksamheten (konstföreningar, kulturprogram, kulturansvariga, prova på-verksamheter, teambuilding-aktiviteter etc.).

Vi delar utredningens uppfattning om att ”Residens bör i första hand placeras i eller i anslutning till miljöer där konstnärer verkar samt i görligaste mån spridas till andra delar av landet.”

#### 9.4.6 Offentliga inköp av konst

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker följande förslag med vissa förtydliganden:**

”**Förslag:** När det offentliga bygger bör motsvarande en procent av byggkostnaderna avsättas för satsningar på offentlig konst. En enprocentregel bör dock kunna vara flexibel och anpassas till de förutsättningar som råder i enskilda projekt.

För att Konstrådet långsiktigt ska få bättre förutsättningar att hävda enprocentsnivån på konstnärliga satsningar i den offentliga miljön omfördelas 10 miljoner inom Konstrådets anslag för ändamålet 2019 och 2020. De statliga fastighetsbolagens ansvar för en enprocentregel ska framgå av regeringens ägardirektiv till dem.

Kunskaperna om vilka upphandlingsregler som gäller vid inköp av bildkonst för gestaltning av offentliga miljöer bör förbättras. Statliga, landstingskommunala och kommunala myndigheter bör i ökad utsträckning inhämta råd och stöd av Upphandlingsmyndigheten.”

Enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar säkerställer att våra offentliga livsmiljöer är för år ges konstnärliga och existentiella dimensioner. Den offentliga konsten är ett av de mest tillgängliga konstnärliga uttryck vi har i våra vardagsmiljöer och vi skapar genom regeln bättre offentliga rum att leva och mötas i. Rätten att ta del av konst och kultur är inskriven i FN:s deklaration för mänskliga rättigheter, och vår grundlag (Regeringsformen § 2) slår fast att den enskildes kulturella välfärd ska vara ett av tre grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Alla ska kunna ta del av konstnärliga uttryck av hög kvalitet. Enprocentsregeln bidrar även till uppdrag och arbetstillfällen till konstnärer som väsentligt förbättrar möjligheten för konstnärer att leva på sin konstnärliga verksamhet.

Det är dock inte bara ”statliga fastighetsbolag” som behöver ägardirektiv. Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar borde skrivas in i ”Statens ägarpolicy och riktlinjer för företag med statligt ägande” och i ägardirektiven även för företag som Vattenfall, PostNord, Systembolaget, Apoteket, LKAB och SJ som har fastigheter och infrastruktur.

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att även myndigheter och verk som arbetar med infrastruktur, så som Trafikverket, eller som för sin verksamhet använder många fastigheter, så som Försäkringskassan, borde ha inskrivet att enprocentsregeln ska tillämpas antingen i regleringsbrev eller i andra styrdokument.

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att statliga investeringsstöd till bostäder och infrastruktur ska villkoras med att enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar ska tillämpas.

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att gestaltungsfrågorna stärks i Plan- och bygglagen. De olika styrdokumenterna för den kommunala planeringsprocessen, så som detaljplaner, bör utformas utifrån ett helhetsperspektiv på gestaltning, som innefattar arkitektur, form, design, konst, kulturhistoria och sociala värden<sup>11</sup>.

---

<sup>11</sup> Se förslag från bland annat Statens Konstråd i denna rapport:

<https://statenskonstrad.se/app/uploads/2017/05/rapport-den-offentliga-konstens-roll-for-boendemiljoer.pdf>

I nämnda partienkät svarar fyra partier Ja och två partier Kanske på frågan om staten ska anta ett direktiv för enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar för statliga bolag, verk och myndigheter (i enlighet med Konstnärsnämndens rekommendation i rapporten Ingen regel utan undantag, 2013). Tre partier svarar dessutom Ja (och fyra partier Kanske) på frågan om det ska finnas riktlinjer för enprocentsregeln för de bolag som söker och erhåller statliga bostadssubventioner.

#### **9.4.7 Konstens behov av mellanhänder**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker följande förslag med vissa förtydliganden:**

”**Förslag:** Konstens behov av mellanhänder har ökat, inte minst på grund av digitaliseringen. De strukturer som finns bör på olika sätt stärkas och kompletteras. Ett statsbidrag införs för en försöksverksamhet med en allians för konstnärliga upphovsmän under perioden 2020–2022. Kulturrådet ges i uppdrag att utreda de närmare förutsättningarna att etablera en allians för upphovsmän samt lämna förslag om försöksverksamhetens närmare utformning. För försöket tillförs en ekonomisk ram på 15 miljoner kronor per år. Uppdraget till centrumbildningarna att arbeta med arbetsförmedling samt kompetensutveckling av sina medlemmar ska förstärkas genom ökade möjligheter för dem att delta i lokala och regionala konstnärliga noder. Genom ett ökat samarbete med landsting och regioner skapas möjligheter för fler konstnärer att kunna bo och verka i hela landet. Det statliga anslaget till centrumbildningarna tillförs ytterligare 10 miljoner kronor 2020.”

Det är bra och viktigt att Kulturrådet ges i uppdrag att utreda de närmare förutsättningarna att etablera en allians för upphovspersoner. Men ett statsbidrag på 15 miljoner kronor för en verksamhet med en allians för konstnärliga upphovspersoner räcker inte långt. Underfinansieringen kan leda till svårigheter att skapa en effektiv verksamhet. Budgeten kan jämföras med att den för nuvarande scenkonstallianser är 82 miljoner kr och att antalet konstnärliga upphovspersoner är mer än dubbelt så många som kulturskaparna inom nuvarande allianser. Risken är att alliansen blir så pass svag att den inte upplevs funktionell på grund av för litet startkapital.

Centrumbildningarna bedriver ett stort och viktigt arbete för de konstnärliga yrkesgrupper som omfattas av dem, trots att anslagen har urholkats under flera år. Många arbetstillfällen förmedlas på en breddad arbetsmarknad. Inom ett par konstområden förmedlas fler jobb av centrumbildningarna än av AF Kultur media. I samband med den viktiga uppräkningsarbetet för budgeten för centrumbildningarna bör en utvärdering göras med fokus på att kartlägga framgångsfaktorer som kan överföras mellan centrumbildningarna. Hur uppnås största möjliga nytta för konstnärerna?

Samarbete är bra, men tar också tid från förmedlingsarbetet. Här är det viktigt att det görs en avvägning. Leder samarbetet till en effektivare förmedling så ska självfallet samarbetet utökas.

### **9.5.2 Konstnärens förutsättningar att verka i regionerna**

Konstnärernas Riksorganisation **delar följande bedömning och har ett tilläggförslag nedan:**

**Bedömning:** Förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras. Konsten bidrar till lokal och regional utveckling och att konstnärer bor och verkar på en plats bidrar till att fler perspektiv tillförs lokalsamhället.

De konstnärspolitiska frågorna har uppmärksammats regionalt på ett tydligare sätt än vad som var fallet innan kultursamverkansmodellens införande.

Regionala och lokala marknader behöver stärkas, bl.a. genom att lokala arrangörer får bättre förutsättningar att betala skälig ersättning till konstnärer och en utvecklad konstbildning inom civilsamhället som långsiktigt stärker efterfrågan på konstnärers arbete.

Under denna rubrik utvecklar utredningen ett resonemang om arbetslokaler så som ateljéer och kollektivverkstäder, exempelvis.

Tänkbara strategier kan vara att främja regionala/lokala noder, i första hand befintliga strukturer som centrumbildningar och kollektivverkstäder, men också andra typer av kluster. Värdefullt är exempelvis om en kommun har en ateljéstrategi som finns med i stadsplaneringen och inom vars ram man driver på exploatörer att skapa platser för konst och möten kring konst.

I dag saknas en aktör som har ett övergripande ansvar för att säkerställa att det finns adekvata arbetslokaler till överkomliga priser för konstnärer.

Regionerna inom Kultursamverkansmodellen är en lämplig nivå för att följa dessa frågor, ta initiativ till kartläggningar av behoven bland konstnärer och föreslå strategiska satsningar när så behövs. Det är svårt för exempelvis alla mindre kommuner att kunna erbjuda kollektivverkstäder men det bör finnas tillräcklig tillgång till verkstäder inom en region. I många kollektivverkstäder produceras ofta offentlig konst som placeras i ett stort antal kommuner utanför sätet för kollektivverkstaden. Kollektivverkstäder bidrar alltså med en nytta som sträcker sig långt över kommungränser och därmed blir verkstäderna en strategisk verksamhet för regionerna att medfinansiera och ha ett övergripande ansvar för.

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att riksdag och regering ger regionerna inom Kultursamverkansmodellen ett övergripande ansvar för att följa och stödja konstnärers behov av adekvata arbetslokaler till överkomliga priser.

### **9.5.3 Kultursamverkansmodellen**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker följande två skrivningar med några förtydliganden:**

**Förslag:** (1.) Kultursamverkansmodellen har lett till en positiv utveckling av regionernas kulturverksamhet och konstnärsperspektivet har börjat utvecklas i kulturplanerna. Det är angeläget att konstnärernas villkor finns med i kommande analyser och utvärderingar av modellen.

(3) Resurserna till det professionella kulturlivet och konstnärerna i regionerna tillförs ytterligare 25 miljoner kronor fr.o.m. 2020

Vi håller med om att det är angeläget att konstnärernas villkor finns med i utvärderingar av modellen. Det är av vikt att synliggöra vad kulturbudgeten används till. Hur mycket får de som producerar innehållet, konstnärerna, betalt för sina insatser? Hur mycket går till administrationen av modellen? Utredningen tar fasta på hur bra modellen varit för dialogen, samarbetet,

processerna. Men allt detta tar tid och kostar pengar, och har en alternativkostnad i form av producerad och visad konst och kultur. Den nya regionala kulturpolitiska nivån tenderar att växa i de flesta regioner. De regionala kostnaderna för administrationen av kulturen bör analyseras fortlöpande, och nyckeltal tas fram för hur stor andel av budgeten som får gå till administration (här bör kultursektorn lära av det internationella utvecklingssamarbetet och Sidas finansiering). Samtidigt visar Kulturrådets sammanställning av utställningsersättningar (enligt MU-avtalet) inom Kultursamverkansmodellen förbluffande låga siffror. Den genomsnittliga ersättningen till konstnärer för visningen av verken (utställningsersättningen) var 3492 kr och för omkostnader och arbetstid (medverkansersättningen) 3066 kr.

I partienkäten svara åtta av nio partier Ja på frågan om MU-avtalet ska tillämpas och konstnärers arbetstid ersättas av de arrangörer som erhåller statliga medel genom Kultursamverkansmodellen. Fem av partierna anser även att det nya ändamålet professionell bild- och formverksamhet bör följas med särskilda statliga budgetsatsningar. Tre partier svarar Kanske på frågan.

Den nya regionala kulturpolitiska nivån som har vuxit fram i 20 regioner, har ännu inte lyckats lösa uppgiften att ersätta konstnärerna för sitt arbete med utställningar och att producera konst. Satsningarna på konstnärerna villkor är av största vikt för att utveckla konsten och kulturen i hela landet, och konstnärerna ersättningar inom modellen bör noggrant följas.

**Förslag:** Ge Kulturanalys i uppdrag att redovisa hur resurserna inom modellen förändras över tid utifrån ersättningar till konstnärer, administrativa kostnader och fördelningen mellan olika kulturområden.

**Förslag:** Mot bakgrund av de minimala ersättningarna till utställande konstnärer inom Kultursamverkansmodellen bör regeringen i regleringsbrev och riktlinjebeslut ställa krav på att alla arrangörer som erhåller statliga medel ska tillämpa MU-avtalet och att konstnärernas arbetstid ska ersättas. Redan vid ansökningstillfället bör regionerna, och arrangörer som erhåller statliga medel, explicit ha budgeterat för konstnärernas utställningsersättning och medverkansersättning (inklusive arbetstid). Regionerna, och därmed arrangörerna, bör årligen rapportera hur mycket de har betalat konstnärerna för utställningsersättning och medverkansersättning, och hur många arbetstimmar som konstnärerna inte har fått ersättning för.

25 miljoner kronor för att ersätta konstnärerna inom modellen räcker inte långt med tanke på hur låga utställningsersättningarna i dag är och att många konstnärer inte alls arvoderas vid utställningar.

**Förslag:** Resurserna till det professionella kulturlivet och konstnärerna i regionerna tillförs ytterligare 100 miljoner kronor fr.o.m. 2020. Hälften bör öronmärkas för konstnärers arbetstid i samband med utställningar (medverkansersättning).

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker inte** följande:

”Den styrande förordningen för kultursamverkansmodellen ska vara tillitsbaserad, mindre detaljreglerande och ge utrymme för nya konstnärliga uttryck. I linje med detta lämnar utredningen förslag om ändring av förordningen (2010:2012) om fördelning av

vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet”

Resultatet av regionernas stora frihet vad gäller arvodering har lett till att konstnärerna knappt får betalt för sitt arbete, trots att arrangörerna erhåller medel av staten som har ingått ett ramavtal om utställnings- och medverkanssättningar (MU-avtalet) med konstnärsorganisationerna. Resultatet har blivit att konstnärerna själva tvingas subventionera de regionala arrangörernas konstscen. Regionerna har helt enkelt inte tagit sitt uppdragsgivaransvar ännu. Det tyder tyvärr på att detaljregleringen snarare behöver öka än minska, åtminstone vad gäller konstnärernas ersättningar. Att regionerna inte tar konstnärernas villkor på större allvar påverkar den konst och kultur som invånarna får ta del av negativt. När den tid som konstnärerna kan lägga på arbetet minskar blir konsekvensen i många fall att också kvaliteten och mångfalden minskar inom området.

I nuvarande förordning specificeras de olika verksamhetsområdena. Dessutom används ordet ”professionell” i två av de sju verksamhetsområdena, vilket har betydelse för att understryka att det gäller professionell kulturverksamhet och inte ideell och amatörculturverksamhet – något som inom kultursamverkansmodellen inte alltid är helt självklart, eftersom regional resursfördelning av kulturmedel omfattar både professionell och icke-professionell kultur.

Konstnärernas Riksorganisation ställer sig frågande till att avskaffa Kultursamverkansmodellens verksamhetsindelning som ska garantera att regionerna ansvarar för konstnärlig och kulturell mångfald samt en kulturell infrastruktur inom olika konstområden i hela landet. Konsekvensen av att helt ta bort modellens indelning mellan olika kulturella och konstnärliga uttryck innebär att en region kan bli helt utan en professionell bild- och formkonstscen eller scenkonst. Som invånare bör man kunna i viss grad kunna ta del av alla sorters kulturella uttryck. Hittills har institutionerna dessutom varit bra på att lyfta in nya uttryck och områden. Så argumenten för att ta bort en fungerande indelning är svaga. På frågan om Kulturrådet bör få i uppdrag att redovisa hur stor andel av medlen som går till de olika konstarterna i de olika regionerna, svarar tre partier Ja och resten Kanske, vilket tyder på ett stöd hos rikspartierna för att indelningen ska vara kvar.

#### **9.5.4 Kulturarrangörer i hela landet**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** förslaget:

”Förslag: Verksamheten hos de fasta institutioner och ideella föreningar som arrangerar kulturevenemang med konstnärliga framträdanden och utställningar har en stor betydelse för konstnärernas möjligheter för att kunna möta en publik och att försörja sig.

Kulturrådet ges i uppdrag att följa upp och redovisa arrangörsledets arbete och göra en fördjupad analys av de villkor som möter konstnärerna.”

#### **9.5.5 Konstbildningens betydelse**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker förslagen med nedan förtydligande:**

”Förslag: Den ideella konstbildningen och konstförmedlingen är viktiga delar av konstnärspolitiken. Det statliga stödet till organisationer och föreningar som verkar på området tillförs ytterligare 5 miljoner kronor fr.o.m. 2020.

Andra viktiga konstförmedlande aktörer på området är public service-bolagen, vars kulturuppdrag bör följas upp tydligare än vad som skett hittills.”

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** även att Kulturrådet ges i uppdrag att säkerställa att främjandeorganisationernas ersättningar till konstnärerna följer MU-avtalet.

### 9.6.2 Offentlighetsrättsliga ersättningar

Konstnärernas Riksorganisation gör **samma bedömning som utredningen men saknar ett förslag:**

”**Bedömning:** Visningsersättningen till bild- och formkonstnärer och bibliotekersättningen till upphovsmän av litterära verk bör finnas kvar i sina grundläggande former. Även systemet med

talboksersättning bör behållas i sin nuvarande form. Utlåningen av fonogram har dock minskat kraftigt och därför bör behovet av fonogramersättning till upphovsmän av musikaliska verk och utövande musiker prövas i särskild ordning.

Det bör genomföras en särskild utredning för att pröva förutsättningarna för att bibliotekersättningen även ska kunna omfatta e-böcker. Statens styrning av de olika systemen bör samordnas bättre. Det är angeläget att ersättningssystemen följs upp med avseende på hur utfallet fördelas mellan bl.a. kvinnliga och manliga upphovsmän.”

Utredningen skriver mycket riktigt att det enbart är bibliotekersättningen som i dag omfattar en förhandlingsrätt för upphovsmannaorganisationerna avseende ersättningens storlek. Men utredningen föreslår varken att berörda yrkesgrupper ska ha rätt att förhandla om sina villkor eller motiverar varför de inte ska ha det. Den svenska modellen innebär att yrkesgrupper och arbetsgivare förhandlar om arbetsvillkor och ersättningar. Denna struktur har saknats inom bild- och formkonsten på grund av konstnärernas svaga position. Visningsersättningen är ett av exemplen där konstnärerna lämnats utan möjlighet att förhandla sina villkor. En förhandlingsrätt skulle få en stor betydelse både för bild- och formkonstnärernas offentlighetsrättsliga ersättningar och för yrkesgruppens status, vilket även kan påverka andra förhandlingssituationer.

Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har var och en rätt till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden (artikel 23). I det bör inbegripas rätten att förhandla om arbetsförhållanden. Enligt Lag om medbestämmande i arbetslivet (MBL) har arbetstagarsidan bland annat förhandlingsrätt (10-17 §).

Under hela 2010-talet ökade glappet drastiskt mellan bibliotekersättningen och visningsersättningen fram till år 2018 då det gjordes en större uppskrivning av visningsersättningen. Avsaknad av förhandlingsrätt är, enligt vår bedömning, den viktigaste orsaken.

Jämförelse mellan Bibliotekersättningen och Visningsersättningen						
	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Visningsersättningen, mkr	108,1	113,7	114,7	118,6	151,6	151,6
Bibliotekersättningen, mkr	126,5	141,9	149	156,8	163,8	171,5
Skillnad i miljoner kr	-18,4	-28,2	-34,3	-38,2	-12,2	-19,9



Tabellen ovan visar att görs det ingen uppräknig av visningsersättningen så ökar skillnaden mellan de båda ersättningsystemen med nästan åtta miljoner kronor mellan 2018 och 2019. Det innebär att ersättningsglappet som minskade år 2018 åter börjar öka.

**Konstnärernas Riksorganisationens föreslår att 1)** ett förslag utarbetas för att bild- och formorganisationerna ska få förhandlingsrätt om visningsersättningen. **2)** Tills en sådan ordning är fastställd bör visningsersättningens nivå följa bibliotekersättningen. Det innebär en uppräknig med 20 miljoner kr för budgetår 2019.

Åtta av nio rikspartier svarar Ja eller Kanske på frågan om bild- och formkonstnärerna ska få förhandlingsrätt om visningsersättningen på liknande sätt som författarna och illustratörerna förhandlar om bibliotekersättningen. På frågan om visningsersättningen bör ligga på samma nivå som bibliotekersättningen svarar bara ett parti entydigt Nej, men motiverar sitt svar med att "Nej, inte för tillfället, men på sikt prövar vi alla goda förslag."

### 9.6.3 MU-avtalet

En av de största utmaningarna för bild- och formkonstnärer, vars medianinkomster är 13 000 kr i månaden före skatt, är att de inte får betalt för sin arbetstid när de producerar utställningar åt offentliga arrangörer. Enligt direktiven ska utredningen "analysera de befintliga statliga ersättnings- och stödsystemen för konstnärer" och avseende MU-avtalet står att avtalets "efterlevnad är viktig att bevaka". Vi noterar att utredningen inte fullföljt sitt uppdrag att bevaka efterlevnaden. Den har inte redogjort för tillämpningen, trots att det finns offentlig statistik. Här är ett citat ur det underlag som utredningen fick av Konstnärernas Riksorganisation:

*"KRO/KIF:s MU-barometer (2015) innefattar en [rapport](#) och en digital [sökbar lista över utställningsarrangörer](#) (både museer och konsthallar) som bygger på arrangörernas enkätsvar. Den visar:*

- Av utställningsarrangörernas totala verksamhetskostnader gick mindre än en procent - 0,7 procent - till ersättning av utställande konstnärer.<sup>12</sup>
- Nästan hälften - 46,5 procent - utställningsarrangörerna svarar att de tillämpar MU-avtalet.<sup>13</sup>
- Knappt sex av tio - 56 procent - av de utställande konstnärerna har fått sina utlägg och omkostnader ersatta.<sup>14</sup>
- Genomsnittlig ersättning för de konstnärer som erhållit både utställningsersättning och medverkansersättning (inklusive ersättning för arbetstid) var 15 923 kr. En sjättedel av konstnärerna har fått både utställnings- och medverkansersättning.

<sup>12</sup> Tabell 1.3, MU-Barometern, KRO/KIF, 2015

<sup>13</sup> Diagram 1.1, MU-Barometern, KRO/KIF, 2015

<sup>14</sup> Tabell 1.2, MU-Barometern, KRO/KIF, 2015

- Räknar man med utställningsarrangörer som inte betalar konstnärerna något alls, var den genomsnittliga ersättningsnivån bland svarande till MU-barometern 5 500 kr per konstnär.
- Manliga konstnärer som blivit ersatta med annan ersättningsmodell än MU-avtalet erhöll 52 procent mer än sina kvinnliga kollegor. Av de arrangörer som tillämpar MU-avtalet och har redovisat hur mycket de har betalat i utställningsersättning och i medverkansersättning, har manliga konstnärer i genomsnitt tjänat 10 procent mer än sina kvinnliga kollegor. Ersättningsgapet mellan kvinnor och män minskar betydligt med MU-avtalet, även om utmaningarna ännu är stora.
- I rapporten till MU-barometern räknar två erkända konstnärer på sina kulturbidrag till konstmuseet/konsthallen och besökarna. Det uppgick till mellan 180 000 kr resp. 387 000 kronor. Vi kan inte ha en ordning som bygger på att konstnärerna själva ska finansiera offentliga arrangörers uppdrag att vara en scen för konst.

*I Myndigheten för Kulturanalys rapport [Museer 2013](#) (sept. 2014) framgår att:*

- 28 procent av medverkande konstnärer vid svenska museer har fått ersättning på eller över MU-avtalets lägsta nivå.<sup>15</sup>
- Av de museer som betalat konstnärerna var den genomsnittliga ersättningen per utställning 14 000 kr. Slår man ut museernas totala ersättning på alla deltagande konstnärer, oavsett om de har fått ersättning eller inte, blir den genomsnittliga ersättningen 4 000 kr.<sup>16</sup>
- Bara några promille av de 95 museernas totala lönekostnader har gått till konstnärers löner (medverkansersättning).

*Kulturrådets rapport om MU-ersättningar (jan-okt 2016)  
inom Kultursamverkansmodellen*

Kulturrådet har precis (april 2017) sammanställt siffror över hur arrangörer som får pengar via Kultursamverkansmodellen ersätter bild- och formkonstnärer. Det handlar främst om läns museerna. Den genomsnittliga ersättningen 2016 var 7 670 kr. Av dessa var utställningsersättningen 5142 kr, dvs. ersättningen för visningen av verken. Medverkansersättningen (omkostnader och löner) uppgick till 2528 kr! Detta för en arbetsinsats som ofta motsvarar flera månader. Det betyder att konstnärerna fortfarande finansierar en stor del av länskonstinstitutionernas uppdrag erbjuda invånarna en vital konstscen. Alla utom den som producerar innehållet till utställningarna får betalt för sin arbetstid.”

<sup>15</sup> Sid 17, Museer 2013, Myndigheten för kulturanalys, 2014

<sup>16</sup> Sid 18, Museer 2013, Myndigheten för kulturanalys, 2014

Därefter har nya siffror presenterats som visar samma ohållbara trend. Kulturrådet har sammanställt siffror över hur arrangörer inom Kultursamverkansmodellen ersatt konstnärer under 2017. Den genomsnittliga utställningsersättningen uppgick till 3492 kr, och den genomsnittliga medverkansersättningen (konstnärens omkostnader och arbetstid) till 3066 kr.

MU-Avtalet som varit i bruk sedan 2009 har blivit ett väl känt ramavtal och allt fler arrangörer säger sig vilja följa avtalet. Men trots att ambitionen med avtalet har varit att konstnärerna ska få skäliga ersättningar för sin arbetstid är ersättningsnivåerna i samband med utställningar (som finansieras med statliga medel) väldigt låga och ofta obefintliga. MU-avtalet har i sin nuvarande form inte klarat av att lösa ett av huvudskälen till att det förhandlades fram; att konstnärers medverkan och arbetstid också skulle ersättas. Konstnärernas Riksorganisation anser att en översyn och revidering av avtalet behövs.

Med tanke på utredningens syfte och nuvarande ersättningsnivåer till konstnärerna är utredarnas förslag alldeles otillräckliga. Man kan likna en konstutställning vid en teateruppsättning, för vilken det skulle vara otänkbart att inte arvodera professionella skådespelarna för repetitionstiden utan enbart för de faktiskt uppförda föreställningarna. Det här är inte en extrem ståndpunkt av ett särintresse. I årets kulturpolitiska partienkät - ett initiativ av de åtta organisationerna bakom Kulturvalet - svarar samtliga riksdagspartier Ja på frågan om MU-avtalet ska tillämpas och konstnärers arbetstid ersättas av de arrangörer som erhåller statliga medel genom Kultursamverkansmodellen. Sex av nio partier (C, V, MP, S, SD och F!) svarar även Ja på frågan om bild- och formkonstnärer ska få betalt för den arbetstid de lägger ned på utställningar som finansieras med offentliga medel. Tre partier svarar Kanske (KD, L och M).

Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har var och en rätt till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden (artikel 23). Det bör inbegripa att få betalt för utfört arbete. Rätt till skälig ersättning är en väl etablerad rättsgrundsats som bör gälla också i fråga om inköp av konstnärliga tjänster.

Staten borde inspireras av Västra Götalandsregionen som anser att det är orimligt att konstnärer ska arbeta gratis och därför årligen, i ett första steg, satsar en miljon kr extra bara för att finansiera medverkansersättning hos ett tiotal utställningsarrangörer. Konsthallen Bohusläns museum skriver i en kommentar till Västra Götalandsregionen: "Medverkansersättning ger en betydligt bättre möjlighet till en mer seriös nyproduktion och konstnärerna har tagit fram nya verk inför utställningen. Konstnärerna fick bättre betalt än

de annars skulle fått. Troligtvis hade vi inte kunnat ersätta dem för att ta fram nya verk om vi inte fått medverkansersättningen.”

Under avsnitt 8.4.3 MU-avtalet i utredningen står att ”Kulturrådets referensgrupp bedömer att avtalet fyller en mycket viktig funktion som checklista för både arrangörer av utställningar och för berörda bildkonstnärer och att det ger viktig finansiering av konstnärligt arbete. Dock täcker de enskilda avtal som tecknas med MU-avtalet som grund ofta inte det förberedande arbete konstnären har inför en utställning och som kan vara relativt omfattande.”

I klartext innebär just detta att konstnärerna själva måste finansiera både sin arbetstid med att producera konst och ofta också övriga produktionskostnader. Vi finner det anmärkningsvärt att utredningen inte vidare kommenterar detta eller lägger förslag till hur en förändring av ett så allvarligt problem inom konstscenen kan förändras.

Vi delar den här analysen på sid 422 i utredningen och det är därför anmärkningsvärt att utredningen inte kommer med mycket mer långtgående förslag:

”Enligt utredningens bedömning är den kanske enskilt mest betydelsefulla insatsen för konstnärernas möjligheter att leva på sitt konstnärliga arbete att det arbete de utför blir ersatt efter arbetsinsats, i likhet med vad som gäller för de flesta andra yrken i samhället.”

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** utredningsförslagen men betonar att dessa är alldeles otillräckliga för att konstnärerna ska få skäliga utställningsvillkor och ersättningar, och föreslår därefter ett antal tilläggsförslag:

”**Förslag:** För att understryka MU-avtalets betydelse för bild- och formkonstnärer ska fler myndigheter inom museisektorn få i uppdrag att redovisa utbetalda ersättningar enligt MU-avtalet.

För att förbättra utställningsarrangörernas och främjandeorganisationernas möjligheter att följa MU-avtalet ska det nuvarande anslaget tillföras ytterligare 5 miljoner kronor fr.o.m. 2020.”

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår:**

- Ställ krav i regleringsbrev och riktlinjebeslut på att alla arrangörer som erhåller statliga medel ska tillämpa MU-avtalet och att konstnärernas arbetstid ska ersättas
- Ställ krav i regleringsbrev och riktlinjebeslut på att alla arrangörer som erhåller statliga medel ska ha explicit budgeterat för konstnärernas utställningsersättning och medverkansersättning (inklusive arbetstid) samt att arrangörerna årligen ska rapportera hur mycket de har betalat konstnärerna för utställningsersättning och medverkansersättning.
- Tillför och öronmärk pengar för konstnärers arbete i samband med utställningar (medverkansersättning) med sammanlagt 64 miljoner kr (alltså 59 miljoner kronor mer utöver det som utredningen föreslår). Ge avtalsparternas referensgrupp uppdrag att utvärdera om denna anslagsförstärkning varit tillräcklig för att utställande konstnärer vid statligt finansierade utställningsarrangörerna ska få betalt för sin arbetstid.

- Gör en översyn, revidering och vid behov en omförhandling mellan avtalsparterna mot bakgrund av de erfarenheter som har gjorts de första tio åren med MU-avtalet. Konstnärers ersättningar för arbetstid vid offentligt finansierade utställningar måste bli en prioriterad fråga redan under 2019. Avtalet ska vara formulerat så att konstnärer får skäligen villkor, trots den svaga förhandlingspositionen.
- Ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att säkerställa kunskapen om och tillämpningen av MU-avtalet, såväl utställningsersättningen och medverkansersättningen, bland museer.
- Möjliggör för Konstnärernas Riksorganisation att genomföra ett informationsarbete under en treårsperiod. Det är nödvändigt för att stärka konstnärernas svaga förhandlingsposition, synliggöra hur utställningsarrangörer ersätter konstnärer och fortbilda politiker, arrangörer och konstnärer.
- Ge Kulturrådet i uppdrag att säkerställa att arrangörers och främjandeorganisationernas ersättningar till konstnärerna följer MU-avtalet.

#### 9.6.4 Upphovsrätten

Konstnärernas Riksorganisation **delar** utredningens bedömning och stödjer till fullo de skrivningar som KLYS och Bildupphovsrätt gör i sina remissvar.

”**Bedömning:** Upphovsrätten är central för konstnärernas möjligheter att leva på sitt konstnärskap. Digitaliseringen har medfört nya förutsättningar för upphovsrätten, vilket innebär att gällande bestämmelser behöver ses över på flera punkter i syfte att stärka konstnärernas ställning och stävja risken för obalans mellan förhandlingsparterna. På nationell nivå handlar det bl.a. om att möjliggöra privatpersoners delning av skyddade bilder genom de digitala plattformarna.”

#### 9.7.1 Konstnär som samlingsbegrepp

Konstnärernas Riksorganisation **avstyrker** följande förslag:

”**Förslag:** Begreppet konstnär ska användas i styrdokument och författningar.”

Konstnärernas Riksorganisation har sedan starten 1937 använt begreppet konstnär, vi har analyserat och diskuterat begreppet och anser att det fortfarande idag är det begrepp som fungerar bäst för att definiera våra medlemmar. Vi noterar att ordet *konstnär* även i dag uppfattas som en bildkonstnär bland allmänheten. Konstnärernas Riksorganisation använder begreppet för hela vår yrkesgrupp som arbetar med ett brett spektrum av konstnärliga uttryck: exempelvis måleri, skulptur, videoverk, performance, konsthantverk och formgivning på konstnärlig grund. Men begreppet används också för att understryka konstnärlig kvalitet hos exempelvis en skådespelare, en musiker eller en tecknare. Vårt att notera är att det även finns exempelvis designers, fotografer och tecknare som uttryckligen *inte* vill identifiera sig själva som konstnärer utan enbart betecknar sig som till exempel fotograf eller tecknare.

Nuvarande system med indelningar mellan olika kulturella uttryck och konstarter har varit och är funktionellt. Genom att benämna områden, och inte

klumpa ihop allt till konst och konstnär, skapas både synlighet och tydlighet. Om inte ett område, säg konsthantverk, nämns i exempelvis en kulturplan, hur ska det då kunna hanteras av den kulturbyråkrati som varken har en relation till eller kunskap om konsthantverket?

Ett bra exempel är denna konstnärspolitiska utredning som har skapat förvirring – både i traditionella och sociala medier - om vad den egentligen berör. Är det en bred konstnärsutredning som gäller alla kulturella områden och konstarter eller berör den konstnärer utifrån hur begreppet används i folkmun – det vill säga för konstnärer som Picasso, Derkert, Cronqvist, Hillfon, Lerin? Så förslaget som tycks vara en vilja hos utredningen att förenkla kan medföra att samtalet om konsten, konstnärerna och konstnärspolitiken snarare leder till fler missförstånd när några syftar på det breda konstnärsbegreppet och andra tänker på bild- och formkonstnärer. Att utarma språket och göra det ytligare, även i förordningar, försämrar förståelsen, ger mindre djup och kommer knappast att göra kulturen och konsten en tjänst.

Om begreppet konstnär används i folkmun på ett annat sätt om 20 år vet vi inget om. Däremot finns det gott om exempel där politiken och myndigheter misslyckats med att forma språkbruket i en viss riktning.

### **9.7.2 Bredd, genreöverskridande och flexibilitet**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** andemeningen i följande förslag men **avstyrker** att indelningen i konstformer luckras upp:

”Förslag: De statliga reglerna av statsbidrag till konstnärerna ska möjliggöra en bred, genreöverskridande och flexibel hantering av bidragen. Alla kända och ännu okända uttryck för konstnärlighet ska omfattas oavsett om de kan eller inte kan sorteras in i en känd konstform.”

Nya konstnärliga uttryck har infogats inom ramen för nuvarande indelningar av kultur och konst. Tvärtom finns risken att mindre områden osynliggörs.

Utredningen skriver följande (sid 432):

”Även om det finns klassiska konstformer som är förhållandevis okontroversiella i sammanhanget finns det en risk att en politik som baseras på vissa konstformer begränsar perspektiven och inte anpassas till omvärldsförändringar.”

Denna risk är nog minimal. Hittills har nya (och äldre) konstnärliga uttryck integrerats fortlöpande i kulturpolitiken. Kanske är det snarare så att utredningens förslag riskerar att göra det svårare och inte enklare för konstnärerna att veta vad som är värt att lägga ned tid på att söka.

Just i det här förslaget om att bryta upp indelningen utifrån konstformer uppfattar vi även en motsägelse i utredningen. Visningsersättningen är en upphovsrättsligt baserad ersättning (en form av kompensation för ett undantag i upphovsrättslagen när ett konstverk – skulptur, målning etc. - visas i offentliga miljöer). Stipendierna inom bild- och formkonsten som delas ut av Konstnärsnämnden baseras på visningsersättningen. Att då ta bort indelningen för exempelvis bild- och formkonst inom Konstnärsnämnden blir, som vi tolkar det, inte förenligt med Visningsersättningen.

Skälet till att just bild- och formkonsten historiskt har haft en stor andel av anslagen inom Konstnärsnämnden beror på att 1.) Utbetalningarna rör visningsersättningen, som är en upphovsrättsligt baserad kompensation. 2) Bild- och formkonsten är den största yrkesgruppen bland professionella kulturutövare och 3) är den konstnärliga yrkesgrupp som har sämst ekonomiska och sociala villkor. 4) För bild- och formkonstnärer finns det knappt några anställningar att få vid kulturinstitutioner.

Dessutom är visningsersättningen en kompensation för att upphovspersonen inte får någon upphovsrättsersättning vid visning av verk i offentliga miljöer, det vill säga en ”ersättning för nyttjande av verk som konstnärerna har sålt till offentliga organ och institutioner”. Denna kompensation ska gå till upphovspersonerna, det vill säga bild- och formkonstnärer. Visningsersättningen är, som utredningen slår fast, en väl fungerande ordning som bör finnas kvar.

I utredningens förslag till ny förordning nämns inte *ersättningar* en enda gång. Förordningen handlar bara om bidrag. Det innebär att den i nuvarande form inte är relevant varken för visningsersättningen (bild- och formkonstnärer) eller för biblioteksersättningen (författare, illustratörer och fotografer).

### **9.7.3 Konstnärlig kvalitet som tröskel**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** följande förslag:

”Förslag: Beslut om bidrag och stipendier till konstnärer ska grundas på konstnärlig kvalitet och kunna ta hänsyn till mottagarens behov av ekonomiska bidrag. Begreppet professionell konstnär ska förstås i relation till ett yrkesfält.”

### **9.7.4 Både fysiska och juridiska personer**

Konstnärernas Riksorganisation **avstyrker** följande förslag:

”Förslag: Bidrag och stipendier till konstnärer ska kunna sökas av både individer och grupper samt fysiska och juridiska personer. En grundläggande konstnärlig aktivitet är en nödvändig förutsättning för att komma i fråga för bidrag och stipendier.”

Det finns inget hinder för konstnärer med firma att söka bidrag hos Konstnärsnämnden eftersom de fortfarande betraktas som enskilda, fysiska personer.

De problem som kan komma att uppstå bör kunna lösas genom gemensam information från berörda myndigheter.

### **9.7.5 Tre typer av bidrag och stipendier**

Konstnärernas Riksorganisation **kan inte ta ställning till följande förslag** då vi saknar en konsekvensanalys och beskrivning av vilka former av statsanslag som kan förväntas upphöra på grund av förslaget:

”Förslag: Statsbidraget till konstnärer ska omfatta arbetsstipendier, projektbidrag och långtidsstipendier. Inom ramen för de tre bidragstyperna ska det finnas utrymme för regeringen och för bidragsbeslutande instans att ange mer preciserade ändamål.”

Att notera är att utredningen vid flera tillfällen beskriver visningsersättningen som ett bidrag. Visningsersättningen är just en *ersättning* för ett undantag i

upphovsrättslagen och det är av stor betydelse att den beskrivs så och sköts separat. Den förordning som föreslås är i nuvarande form inte relevant för visningsersättningen, då den enbart hänvisar till bidrag.

### 9.7.6 Arbetsstipendier

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** följande förslag:

”Förslag: Arbetsstipendier till konstnärer får lämnas för att ge en aktiv professionell konstnär en sådan ekonomisk trygghet under en viss tid att denne kan ägna sig åt konstnärlig yrkesutövning utan avbrott eller åt experiment och nydanande inom konstnärlig verksamhet.”

Däremot tillstyrker vi inte att arbetsstipendier inom ramen för visningsersättningen ska kunna gå till andra grupper än bild- och formkonstnärer som producerar konst. Arbetsstipendier till ”kritiker, curators, mellanhänder och internationella utbyten”, som nämns som exempel under denna rubrik i utredningen, är viktiga insatser men får finansieras av kulturanlag och inte av visningsersättningen som är en ”ersättning för nyttjande av verk som konstnärerna har sålt till offentliga organ och institutioner”. Visningsersättningen är alltså en kompensation för att upphovspersonen inte får någon upphovsrättsersättning för denna visning. Att dessa medel används för andra ändamål ser vi ytterst allvarligt på och motsätter oss bestämt.

### 9.7.7 Projektbidrag

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** följande förslag:

”Förslag: Projektbidrag till konstnärer får lämnas till aktiva konstnärer för målinriktat utvecklingsarbete av mer kostnadskrävande natur som kan antas få betydelse för utvecklingen av konsten i vid mening.”

### 9.7.8 Långtidsstipendier

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** följande förslag:

”Förslag: Långtidsstipendier till konstnärer får lämnas för att ge en aktiv konstnär, som under en längre tid dokumenterat konstnärlig verksamhet av god kvalitet, arbetsmässig trygghet för att utveckla denna verksamhet.”

Konstnärernas Riksorganisation var motståndare till den avveckling av inkomstgarantierna som inleddes under den förra regeringen. Vi framförde då att om de avvecklas måste krafttag tas när det gäller äldre konstnärers pensioner och ekonomiska trygghet. Så har ännu inte skett. Många framstående konstnärer är idag hänvisade till endast garantipension om och när de slutar arbeta. Den pensionsöversyn som utredningen föreslår i avsnitt 9.9.1 är därför av största vikt. En sådan utredning bör bl. a undersöka möjligheten att införa en moderniserad form av den statliga inkomstgarantin.

### 9.7.9 Redovisning av bidrag

Konstnärernas Riksorganisation **avstyrker** följande **avseende stipendier**:

”Förslag: Den konstnär som fått bidrag eller stipendium ska redovisa till ansvarig bidragsfördelande instans hur medlen har använts.”

Ska den administrativa bördan både för konstnären och myndigheten höjas bör utredningen motivera varför det är viktigt. Risken är överhängande att denna till synes självklara åtgärd utmynnar i *inte* lika självklara redovisningsmallar med ett stort antal detaljfrågor. De senaste decennierna



har vi sett hur lätt det är för politiken att införa nya regler och ny byråkrati utan att kunna förutse konsekvenserna av dem. I detta fall vet vi att mer av kulturbudgeten kommer att gå till administration istället för att säkerställa att så stor andel av kulturbudgeten som möjligt går till att producera och visa konst, och så lite som möjligt till att administrera anslagen (=kulturpolitisk kvalitet).

#### **9.7.10 En ny fond för stöd till bild- och formkonstnärer**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker fonden i detta förslag men den exakta utformningen behöver ses över:**

”Förslag: En ny fond för bild- och formkonstnärer inrättas. Den finansieras med en konstavgift om högst 5 procent vid andrahandsförsäljning av bildkonst som inte omfattas av följerrätten.

Avgiften läggs ovanpå köpeskillingen. Fondens medel administreras av Konstnärsnämnden.”

Förslagets formulering bör ändras till: ”Den finansieras med en konstavgift om högst 5 procent vid andrahandsförsäljning av *bild- och formkonst* som inte omfattas av följerrätten.”

Systemet med en konstfond är välbeprövat i Norge sedan 40-talets slut. Varje gång det säljs ett verk av exempelvis Edvard Munch går fem procent av de ofta svindlande försäljningspriserna till dagens generationer konstnärer som därmed erhåller värdefulla arbetsstipendier. Att några procent av dessa värden ger nutida konstnärer finansiering för att skapa ny bild- och formkonst gynnar på sikt hela konstvärlden genom en god återväxt av samtida konst. De flesta köpare och säljare som norska Konstfonden är i kontakt med har respekt och sympati för att konstnärerna och upphovspersonerna får ta del av värdestegringen på konstmarknaden. Det skapar bättre förutsättningar för den samtida konsten och främjar en underfinansierad bransch. Det blir en överföring av konstens värdestegring mellan konstnärsgenerationer. Många av de största konstnärerna har dött fattiga men deras konst kan nu bidra till att nya generationer konstnärer kan utveckla sina konstnärskap. Utredaren nämnde beloppet 40 miljoner kr som en möjlig årlig transferering vid presentationen av utredningen i mars 2018.

Reformen belastar varken statens administration eller kostar staten något, utan avgiften tas ut på den mer spekulativa delen av konsthandeln. Genom att Bildupphovsrätt i Sverige redan sköter följerrätten finns en fungerande institution och effektiv administration av avgiften. Konsthandeln ska inte behöva redovisa till två olika institutioner. De medel som genereras kanaliseras så direkt som möjligt tillbaka till konstnärerna. Liksom i Författarfonden bör sakkunniga och konstnärorganisationerna ha stort inflytande över och insyn i hur fonden används. Att möjliggöra för konstnärer att producera konst och utveckla sina konstnärskap bör vara huvudsakligt användningsområde för fonden.

Fonden införs för att stärka förutsättningarna för samtida konstnärer att arbeta med sin konstnärliga verksamhet. Det är av stor vikt att det i sin tur inte får konsekvensen att regeringen och Konstnärsnämnden minskar visningsersättningen, eller inte höjer den i takt med bibliotekersättningen. Fonden ska ses som en förstärkning av den underfinansierade samtida bild- och formkonsten så att fler konstnärer får ekonomiska möjligheter att arbeta

konstnärligt. Bild- och formkonstnärerna är, som utredningen visar, en av de yrkesgrupper i Sverige som har lägst medianinkomster.

Fyra rikspartier stödjer skapande av en konstfond med inspiration från Norge, visar nämnda partienkät, fyra partier svarar Kanske. Bara ett parti säger Nej.

**Ifall** en enhetlig sexprocentig moms på samtida konst och konsthantverk införs, förändras förutsättningarna för gallerierna och konsthandeln. Det skulle under dessa förhållanden möjliggöra en breddning av avgiften till samtida konst som säljs av mellanhänder. En avgift på fem procent skulle kompenseras genom en sänkning av momsen med 19 procent. Konsumentpriset på konst och konsthantverk skulle ändå minska med 14 procent, samtidigt som resurser frigörs för produktion av ny samtida konst.

Första steget bör dock vara att införa konstfonden på försäljning av konstverk för vilken upphovsrätten slutat gälla. Införs en enhetlig sexprocentig kultur- eller konstnärsmoms kan en breddning av avgiften övervägas.

### **9.8.1 Socialförsäkring och a-kassa**

#### **Konstnärernas Riksorganisation delar denna bedömning med vissa invändningar:**

”**Bedömning:** Socialförsäkringssystemen är i många avseenden uppbyggda för arbetstagare med längre anställningsperioder och regelbunden inkomst. Det gäller sällan för konstnärer. Parlamentariska socialförsäkringsutredningens (PSFU) förslag om ersättningsgrundande inkomst (EGI) och e-inkomst gynnar konstnärerna.

Utredningen ser dock behov av ytterligare åtgärder för att öka konstnärernas sociala trygghet. Det behövs tydligare regler för hur sjukpenninggrundande inkomst (SGI) för enskilda näringsidkare ska beräknas. Detta bör tillsamman med den ekonomiska tryggheten vid sjukdom för konstnärer som har stipendier ingå i beredningen av PSFU:s förslag. På samma sätt bör tiden vid långa stipendier vara överhoppningsbar för a-kassa.

Det är viktigt att beslutsprocesser är transparenta och kontaktvägarna till myndigheter tydliga. Försäkringskassan bör utveckla dialogen med konstnärorganisationer för att öka tilltron till Försäkringskassans handläggning.

Konstnärerna har behov av bättre information och service för att kunna göra informerade val och utnyttja de rättigheter som trygghetssystemen ger. De instanser som fördelar bidrag, stipendier och ersättningar till konstnärer bör få i uppdrag att tydliggöra och informera om hur olika konstnärstöd påverkar ersättningarna från socialförsäkringssystemen m.m.”

En av de viktigaste delarna i utredningen är att den slår fast att det behövs ytterligare åtgärder för att öka konstnärernas sociala trygghet. Konstnärer bör, såsom andra yrkesgrupper, ha en trygg livssituation även om de har låga och oregelbundna inkomster. Därför är det glädjande att alla rikspartier utom två svarar Ja på frågan om socialförsäkringssystemet ska ge trygghet åt konstnärer med låga och oregelbundna inkomster. Frågan är hur det kan lösas.

Ett huvudproblem är de låga inkomsterna och det byråkratiska krånglet som gör att många inte tycker det är värt besväret att söka ersättning vid sjukdom, föräldraledighet och arbetslöshet.

Det behövs även en lösning för att konstnärer som erhåller offentliga och privata arbetsstipendier ska kunna garanteras trygghet inom våra socialförsäkringssystem under och efter stipendieperioden. Varför utredningen

bara anser att det är ett problem för de långa stipendierna är högst anmärkningsvärt, då även de korta stipendierna har ställt till problem för konstnärer.

Tyvärr har utredningen inte valt att lyfta fram den finska försäkringsmodellen för konstnärer som erhåller stipendier, då dagens system riskerar att urholka den enskildes trygghet. De som i dag erhåller ett arbetsstipendium och tar uppehåll från andra jobb för att ägna sig åt konstnärligt arbete (som inte direkt ger arbetsinkomster) förlorar snabbt sin SGI- och A-kassenivå. [Läs](#) hur konstnären Björn Perborg drabbades. Den här utmaningen har Finland tagit sig an. Grannlandet har en modell där stipendiaten – för så väl privata som offentliga stipendier – [kan försäkra sig](#): "Genom att teckna en arbetspensionsförsäkring enligt lagen om pension för lantbruksföretagare (1280/2006; LFÖPL) får stipendiater rätt till ålderspension, deltidspension, arbetspensionsrehabilitering och invalidpension enligt denna lag. LFÖPL-försäkringen ger också de anhöriga rätt till familjepension och grupplivförsäkringsersättning efter stipendiaten. När en LFÖPL-försäkring fastställs för en stipendiat ansluts till försäkringen automatiskt grupplivförsäkringsskydd, arbetsolycksfallsskydd enligt lagen om olycksfallsförsäkring för lantbruksföretagare (1026/1981; OFLA) till 31.12.2015 och från 1.1.2016 enligt lagen om lantbruksföretagares olycksfall och yrkessjukdomar (873/2015; OFLAL) samt rätt till LPA-sjukdagpenning. Den arbetsinkomst som fastställts för stipendiaten i LFÖPL-försäkringen utgör även grund för de dagpenningar som utbetalas med stöd av sjukförsäkringslagen."

Vi har bett LPA (försäkringen) räkna på vad det skulle kosta att lösa en försäkring för ett ettårsstipendium om 12 000 EURO. För de under 53 år blir kostnaden 1630 EURO, d v s 13,5 procent av stipendiebeloppet. För de över 53 år blir det lite dyrare. Detta vore en rimlig modell även för Sverige. Här kan man göra [beräkningar](#) för premierna i finska modellen.

Stipendie	Premier, under 53 år	Premier, över 53
12000		
LFÖPL-premie	1561	1658,88
OFLA-premie, arbetsskadeförsäkring	10,6	10,6
OFLA-premie, fritidsolycksfallsförs	57,24	57,24
Grupplivsförsäkringspremie	0	0
<b>Totala kostnader</b>	<b>1628,84</b>	<b>1726,72</b>
Procent avgifter	0,135736667	0,143893333
<b>Siffror i Euro</b>		

Stipendiaten försäkras sig själv. Ett kompletterande system vore att låta stipendierna vara överhoppningsbar tid (precis som studier) så att inte SGI- och A-kassenivån urholkas under stipendietiden. Den överhoppningsbara tiden får fastställas utifrån stipendiets varaktighet.

En stipendiereform bör inbegripa en uppräknig av visningsersättningen och statens budget för konstnärstipendier så dessa tar höjd för försäkringskostnaderna.

Den särskilda organisationen för kultur och media inom ramen för Arbetsförmedlingen - Af Kultur media - bekräftar kultursektorns behov av särskild kompetens inom vissa myndigheter. Motsvarande organisation/avdelning skulle behövas nationellt även inom Försäkringskassan och Skatteverket, för att få till stånd en mer enhetlig, kompetent och likvärdig tillämpning av regelsystemen för konstnärligt yrkesverksamma. Det får inte vara så att vem man får som handläggare avgör ens ersättning i systemet. Jfr Forsmans förslag i utredningen Konstnärerna och trygghetssystemen<sup>17</sup>.

Åtta av nio partier svarar Ja eller Kanske på frågan om Sverige bör inspireras av Finland och införa ett system som gör att konstnärer erhåller grundläggande trygghet även under den tid de kan arbeta konstnärligt tack vare ett arbetsstipendium.

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att:

- förslaget med överhoppningsbar tid bör gälla alla stipendier och kompletteras med en försäkringslösning som i Finland.
- regering och riksdag undersöker möjligheterna att införa ett liknande system som det finska, vilket ger möjlighet för stipendiater att låta konstnärstipendier bli SGI- och pensionsgrundande. En stipendiereform bör inbegripa en engångsuppräknig av budgeten för visningsersättningen och statliga konstnärstipendier så dessa tar höjd för försäkringskostnaderna.
- regering och riksdag skapar en F-kassan kultur och Skatteverket kultur, för att skapa en jämbördig handläggning av alla konstnärer.

Utredningen gör bedömningen att Försäkringskassan ska utveckla ”dialogen med konstnärorganisationer”, och det är ju bra, men det som är viktigt är att konstnärer får en rättssäker handläggning och trygghet vid sjukdom, föräldraledighet och arbetslöshet. För det behövs nya regelverk och en *F-kassan* kultur, där handläggarna känner till hur konstnärers arbetssituation ser ut.

Konstnärernas Riksorganisation stödjer dessutom de skrivningar som KLYS gör under denna rubrik.

### 9.8.2 Vissa skattefrågor

Konstnärernas Riksorganisation **delar följande bedömningar men saknar två viktiga förslag:**

**Bedömning:** Vissa skattemässiga hinder för konstnärernas yrkesutövande när det gäller avregistrering av företag, definition av inkomstslag och spridning av inkomst bör undanröjas. Skatteverket bör ges i uppdrag att göra en översyn av dessa skatteregler. Det är vidare angeläget att mervärdesskatten är teknikneutral för likvärdiga konstnärliga uttryck inom hela kulturområdet.

---

<sup>17</sup>

<http://www.regeringen.se/contentassets/641f7f02162c4e86be6a57211d8f5ba5/konstnarerna-och-trygghetssystemen>

Idag har bild- och formkonsten ofta fyra gånger så hög momsats som andra konstnärliga uttryck. Dessutom fyra olika momssatser att förhålla sig till. Det är av stor vikt att vi får en likvärdig sexprocentig mervärdesskatt inom hela kulturområdet. Dagens system med fyra olika momssatser för bild- och formkonst gör det administrativt krångligt och tidsödande att vara konstnär. Mellan 70-80 procent av bild- och formkonstnärerna är dessutom småföretagare. Regelförenklningar har gjorts på många områden, men inte för bild- och formkonsten. Den högre momssatsen på konsthantverk och galleriförsäljning av samtidskonst hämmar dessutom efterfrågan på bild- och formkonst och skapar en snedvriden situation för bild- och formkonst i relation till andra konstnärliga uttryck. Med tanke på hur svårt det är att försörja sig på konstnärlig verksamhet i Sverige, att det är en mycket liten sektor (som i liten utsträckning påverkar statsbudgeten), bild- och formkonstnärers låga inkomster och de kulturpolitiska målen om att samhället utveckling ska präglas av ”kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet”, är det svårt att förstå varför den politiska sfären inte stimulerar bild- och formkonsten genom en likvärdig sexprocentig moms som inom de andra kulturområdena.

Över hälften av Sveriges konstföreningar har dessutom upphört mellan 2001 och 2016 (från 1430 till 692 konstföreningar). Många av dessa var arbetsplatsföreningar och är en konsekvens av effektiviseringen av arbetslivet och privatiseringen, exempelvis Apoteket. För en del konstnärer har konstföreningarna stått för upp till 50 procent av försäljningen. Samtidigt är det värt att notera att antalet besök på konsthallar och museer som har konst i samlingarna uppgår till över 10 miljoner årligen. Intresset för konst har nog aldrig varit större men antalet konstinköp följer inte med.

Ett annat skattemässigt problem som utredningen osynliggör och som även det hämmar efterfrågan på konst är att svenska företag inte kan få dra av förstagångsköp av samtida konst. I **Danmark** infördes avskrivningsrätten på konst för företag 2002. Tanken var att förbättra de ekonomiska villkoren för konstnärerna och stimulera danska företag att skapa konstnärliga och stimulerande arbetslokaler. Konstverk som är flyttbara kan skrivas av med 25 procent årligen och konstverk som permanent ingår i en byggnad skrivs av tillsammans med byggnaden.

– Aldrig tidigare har det sålts så mycket konst i Köpenhamn som i dag. Det här handlar inte om att pilla lite på skattereglerna, utan om att förändra inställningen till konst hos både företag och privatpersoner, sa Brian Mikkelsen, danska kulturministern vid ett besök 2007<sup>[5]</sup>.

Mikkelsen pekade speciellt på problemet att konstnärlig utsmyckning av arbetslokaler före reformen varit relativt dyrare jämfört med andra avskrivningsbara förbättringar av arbetsmiljön, till exempel designade möbler, arkitektur och inredning, med andra ord ett direkt missgynnande av konstnärerna. Genom reformen jämfördes villkoren mellan offentliga och privata arbetsplatser, i den bemärkelsen att incitamenten att INTE köpa konst togs bort för privata arbetsplatser. I boken Värdet av Konst, visar Erik Modig, ekonomie doktor vid Handelshögskolan i Stockholm, och Karolina Modig, författare, konstens betydelse för ekonomi, människa och arbetsmiljön.

Ett skattesystem som hämmar efterfrågan är knappast en hjälp varken för konstnärerna eller för gallerister/konsthandlare. Skulle fler anställda möta konst i vardagen på sina arbetsplatser skulle dessutom fler anställda inspireras att köpa mer konst. Det finns starka skäl att öka efterfrågan på samtida bild- och formkonst, bland annat att nå syftet med denna utredning.

För att stimulera efterfrågan på konst och stärka bild- och formkonstnärernas arbetsmarknad **föreslår** Konstnärerna Riksorganisation att

- 1) det införs en enhetlig konstoms på sex procent\*, precis som för litteraturen, teatern och dansen, och att
- 2) företag får avskrivningsrätt på förstagångsköp av samtida konstverk, något exempelvis Danmark redan infört.

\* En enhetlig sex procent konst- eller kulturmoms bör inte påverka möjligheten för bildkonstnärer att fortsätta sälja egna konstverk momsfrött för högst 336 000 kronor per år.

Förslaget om att ta bort det undantag som gör att företag inte kan skriva av förstagångsköp av nyproducerad konst fanns med redan 1977 i Företagsbeskattningsberedningens slutbetänkande och i SOU 2009:16, "Betänkande av Kulturutredningen: Förnyelseprogram". Förslaget om en sexprocentig kulturmoms även på konst och konsthantverk fanns med i SOU 2005:57, Delbetänkande av Mervärdesskatteutredningen. Dagens regelverk hämmar professionella konstnärers arbetsmarknad och hindrar dem att försörja sig på sin konst, det bidrar till att gallerier slås ut och gör att färre företag väljer att köpa konst som skapar levande och konstnärliga arbetsmiljöer.

Av nio rikspartier svarar åtta Ja eller Kanske på frågan om momsen ska vara sex procent för bild- och formkonst. Bara ett parti säger Nej. Av nio rikspartier svara alla partier utom två Ja eller Kanske på frågan om företag ska kunna skriva av förstagångsköp på konst.

Vi stödjer KLYS skrivningar under denna rubrik i sitt remissvar.

### **9.8.3 Friskvård, arbetsskador och rehabilitering**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** följande förslag:

**Förslag:** Frågan om konstnärers friskvård, arbetsskador och rehabilitering bör belysas närmare. Konstnärsnämnden ges i uppdrag att göra en sådan utredning. Den bör inledas med en undersökning av konstnärers upplevda hälsa för att få en bättre bild av hur stora problemen är för konstnärgruppen.

### **9.9.1 Förbättrade pensioner för konstnärer**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** följande förslag:

**Förslag:** Konstnärernas pensioner är överlag låga. Ett problem som kommer att förvärras för de i dag aktiva konstnärerna eftersom många av dem kommer att sakna tjänstepension. En utredning får i uppdrag att fördjupa kunskaperna om konstnärernas pensioner och pensionssystemets effekter för dem. Utredningen ska utreda hur en modell kan utformas som ger samma fördelar som de kollektivavtalade tjänstepensionerna för konstnärer som är verksamma som egenföretagare och/eller har anställningar utan tjänstepension. Insatser för ett livslångt lärande ska också ingå i uppdraget.

Dagens pensionssystem bygger på att den enskilde tar ett större ansvar och gör medvetna val.

Ett uppdrag att förbättra konstnärernas kunskap om pensionssystemet läggs på Konstnärsnämnden.”

Konstnärers pensioner bör prioriteras i regeringens fortsatta reformarbete. De är låga och missgynnas av det nuvarande pensionssystemet där man utgår från livsinkomstprincipen. Många konstnärligt yrkesverksamma kommer inte att få ut mer än garantipension när de går i pension, trots att de har haft framgångsrika perioder under sitt konstnärskap.

Vi motsatte oss avvecklingen av de statliga inkomstgarantierna till konstnärer, som skedde under den förra regeringen, och menade att om de avvecklas måste regeringen ta ett större ansvar för konstnärernas pensioner och prioritera åtgärder för att skapa större ekonomisk trygghet för dessa. Ingenting har dock hänt i denna fråga sedan dess.

Konstnärernas Riksorganisation föreslår att den utredning som nämns också får i uppdrag att analysera effekterna av utfasningen av de statliga inkomstgarantierna, och se över om det är möjligt att införa en inkomstgaranti i moderniserad form som inte påverkar bostadstillägget.

### **9.10.1 Den statliga styrningen**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker följande tre förslag och kommenterar de tre förslag som vi har invändningar mot längre ned:**

”**Förslag:** Styrningen av den statliga konstnärspolitiken ska utgå från följande principer:  
– Regeringens styrning ska vara på armlängds avstånd och mer tillitsbaserad.  
– Regeringens styrning ska säkerställa konstnärernas kunskaper och erfarenhet tas till vara i större omfattning i förändringsarbete som ligger utanför kulturpolitikens strikta indelning.  
– Kulturinstitutionerna ska i efterhand redovisa hur deras användning av resurserna påverkar de professionella konstnärernas arbetsmarknad.”

”– Detaljeringsgraden i regeringens styrning genom de årliga regleringsbrevens ska minska.”  
Mot bakgrund att arrangörer inte betalar konstnärerna skäligen ersättningar och betalar dem för deras arbetstid, och att utredningen inte framför några andra realistiska förslag som kan förändra denna situation, bör frågor som gäller konstnärernas villkor och ersättningar kunna detaljregleras i regleringsbrevens, exempelvis MU-avtalets tillämpning (se förslag tidigare i remissvaret).

”– Huvudinriktningen ska vara att ansvarigt beslutsorgan utformar kriterier för vilka konstnärer som ska vara berättigade att få konstnärspolitiskt stöd.”  
Detta innebär att mycket makt samlas hos ett ansvarigt beslutsorgan, vilket i vissa fall kan vara synonymt med en direktör, som under ett par års tid kan genomföra större förändringar utifrån egna intressen och prioriteringar. Här behövs en maktbalansering. Ska detta förslag genomföras bör professionen - konstnärer och deras yrkesorganisationer - finns med i beslutsgrupper som har insyn och inflytande inför förändringar av kriterierna.

”– Kravet på samverkan mellan de bidragsgivande institutionerna ska utökas.”  
Vi ser en stark tendens, även i denna utrednings förslag, att myndigheters uppdrag utökas över tid. Konsekvensen blir att allt mer kulturbudget stannar i administrationen av kulturen. Samverkan låter bra och kan vara en effektiv

aktivitet, men risken är uppenbar att konsekvensen blir mindre pengar för att producera och tillgängliggöra konst och kultur. Och är det helt säkert att det är just samverkan mellan aktörer som kanaliserar finansiering som är den form av samverkan som är viktigaste att utöka? Kanske är det viktigare att öka dialogen med målgrupperna och konstnärerna (producenterna) som inte har arbetstid för att sitta i möten?

Utredningen skriver att den har övervägt att

”om det finns skäl att inkludera ett konstnärspolitiskt perspektiv i de delar av kulturpolitiken där

huvudfokus är ett annat men där konstnärernas arbete ändå spelar en avgörande roll. Det skulle kunna ske genom ett förtydligande i berörda förordningar om att verksamheterna även ska främja konstnärernas förutsättningar att vara yrkesverksamma.”

Hade utredningen fullföljt sitt uppdrag i kommittédirektivet att beskriva efterlevnaden av MU-avtalet, det vill säga konstnärernas ersättningar vid utställningar (se statistik tidigare i remissvaret), är det mycket möjligt att utredningen skulle ha gjort en annan bedömning. Så länge offentligt finansierade museer och konsthallar inte ersätter konstnärerna skäligen, behövs konstnärspolitiska förtydliganden i förordningar som styr insatserna inom rubriker i budgetpropositionen såsom *Museer* och *Bildkonst, arkitektur, form och design*. Att konstnärernas inkomster, särskilt bild- och formkonstnärernas, under det senaste decenniet fallit ännu mer jämfört med genomsnitt i Sverige visar med all önskvärd tydlighet att konstnärspolitiska perspektiv måste in i all kulturverksamhet som finansieras av det offentliga. Det ligger i linje med vad politikerna i Sverige vill, vilket svaren i partienkäten som återgetts ovan visar.

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** följande två kompletteringar till förslaget under utredningsrubriken ”9.10.1 Den statliga styrningen”:

- Regeringens styrning ska säkerställa att konstnärernas villkor och ersättningar är skäligen i all statlig finansiering av kultur.
- Ett konstnärspolitiskt perspektiv ska skrivas in i de nationella kulturpolitiska målen. Efter meningen ”*För att nå de kulturpolitiska målen ska kulturpolitiken:*”, skrivs följande strategi till: ”främja konstnärernas ekonomiska och sociala villkor.”

### **9.10.2 Organisationsstruktur**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** förslaget:

”**Förslag:** Organisationsstrukturen på konstnärssområdet bör utgå från ett helhetsperspektiv och vara anpassad efter konstnärernas behov. Myndighetsstrukturen har vuxit fram successivt och i praktiken finns det överlappningar och omotiverade skillnader i villkoren för bidragsgivningen bland berörda instanser. Utredningen föreslår att samverkan mellan de bidragsgivande myndigheterna förstärks och att samarbetskyldigheten enligt bidragsförordningen utökas till att också gälla Musikverket.”

I komplexa verksamheter kan specialisering vara det som leder till bästa kvalitet och effektivitet, så länge administrationskostnaderna kan hållas ner. Det finns även fördelar med att inte lägga alla ägg i samma korg. Mångfalden ökar och riskerna sprids.



### 9.10.3 Bedömningsgrupper

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** förslaget:

”Förslag: Modellen med konstnärliga bedömningsgrupper vid Konstnärsnämnden, Författarfonden, Musikverket och Kulturrådet ligger i linje med den tillitsbaserade styrningen och ska behållas. De bidragsgivande instanserna ges dock i uppdrag att tydligare kommunicera arbetssättet, mandatlängden och övriga strukturer som råder kring gruppernas arbetssätt.”

### 9.10.4 Analys och information

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** förslaget:

”Förslag: Konstnärsnämndens uppdrag att bevaka och informera om konstnärernas ekonomiska villkor ska utvecklas. De kvantitativa kartläggningarna ska kompletteras t.ex. med uppgifter om konstnärers inkomster från konstnärliga verksamheter. Vidare bör de alternativa vägar som finns till konstnärskapet synliggöras och analyseras. I detta arbete ska Konstnärsnämnden samverka med Kulturanalys samt med myndigheter på andra politikområden

### 9.11.1 Konstnärspolitikens budgetram

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker delvis** förslaget:

”Förslag: Konstnärspolitikens budgetram ska öka med 225 miljoner kronor fr.o.m. 2020. De ökade utgifterna finansieras genom omprioriteringar inom utgiftsområde 17.”

Konstnärernas Riksorganisation välkomnar en utökning av konstnärspolitikens budgetram med 225 miljoner från 2020, även om vi anser att området är starkt underfinansierat och behöver tillföras mer resurser. Höjningen bör vara ett första steg mot en mer offensiv och ambitiös svensk konstnärspolitik. Nästa regering bör arbeta vidare med ambitionen att fortsätta öka den konstnärspolitiska budgeten den kommande mandatperioden.

Vi är dock **starkt kritiska** till att de nya satsningarna ska finansieras inom ramen för befintlig kulturbudget. Det behövs nya medel, eller medel från andra politikområden, såsom arbetsmarknads-, närings- och utbildningspolitiken, för att stärka kultur- och konstnärspolitiken. Exempelvis satsningarna på Centrumbildningarnas och Alliansernas verksamheter (som idag finansieras via kulturbudgeten) bör finansieras med medel från arbetsmarknadsdepartementet. Den typen av överföring från arbetsmarknadspolitiken till konstnärspolitiken har gjorts tidigare och kan göras igen. På sidan 464 skriver också utredningen att resursbehoven talar för en breddad finansiering. Enligt utredningens direktiv skulle dock utgångspunkten för förslag som förväntas leda till kostnadsökningar vara oförändrade kostnadsramar för den statliga kulturpolitiken, varför vi inser utredningens begränsning. Detta bör den regering som tillsätts efter valet 9 september omvärdera.

Konstnärernas Riksorganisation delar uppfattningen att det behövs satsningar på konstnärernas villkor, men anser mot bakgrund av vår analys och bedömning av utredningens förslag i detta remissvar att det behövs andra satsningar och prioriteringar för att möjliggöra för fler konstnärer att försörja sig på sin konstnärliga verksamhet.

**Se vårt budgetförslag under sammanfattningen.** Finansieringen av konstnärers ersättningar vid utställningar måste prioriteras.

Utredningen skriver:

”I kapitel 8 redovisar utredningen insatser från Allmänna arvsfonden till stöd för barn och unga. Där framgår också att fondens kapitaltillväxt varit omfattande och att åtgärder har behövt vidtas för att få en balans mellan kapital och utbetalda medel. En idé som utredningen tycker är väl värd att pröva är att bredda ändamålet för fonden till konst och kultur. Detta skulle kunna initieras genom tilläggsdirektiv till den utredning som för närvarande gör en översyn av fonden.”

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att regeringen ger ett tilläggsdirektiv till den utredning som för närvarande gör en översyn av Allmänna arvsfonden för att utvärdera hur ett breddat ändamål till konst och kultur skulle kunna förverkligas.

### **9.11.2 Pris- och löneomräkning**

Konstnärernas Riksorganisation **tillstyrker** förslaget:

”**Förslag:** Samtliga konstnärspolitiskt relaterade anslag inom utgiftsområde 17 ska omfattas av statens pris- och löneomräkning.”

### **Några viktiga områden som utredningen inte lämnat förslag kring**

#Metoo nämns i utredningen på ett par ställen, och den hänvisar till de tio åtgärdsförslag som regeringen har fattat beslut om. Konstnärernas Riksorganisation vill betona att #Metoo har visat på ett stort behov av ett arbete för att skapa trygga arbetsmiljöer inom konstvärlden. Sju av nio partier svarar Ja (och två svarar Kanske) på frågan om myndigheter och konstinstitutioner ska få i uppdrag att ta fram åtgärdsplaner för en nollmission mot hot, hat och övergrepp, och mot rasistiska och sexuella trakasserier.

Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att en organisation ska ges ett offentligt uppdrag att dels ge stöd och råd till de som utsätts för trakasserier inom konstvärlden, dels utbilda nyckelaktörer inom kultursektorn för att motverka diskriminering och trakasserier. Alla utom två rikspartier svarar Kanske på frågan om detta vore en bra idé.

För att underlätta för vissa grupper att söka sig till konstnärliga konsthögskolor föreslås i utredningen produktionsplatser för ungdomar. Utredningen lyfter även projektet *Konsten att delta: bild och form* som drivs av bl a Konstnärernas Riksorganisation, men utan att lägga några förslag.

För att underlätta för utlandsfödda konstnärer måste de först och främst lokaliseras och erbjudas möjlighet att bygga yrkesrelaterade nätverk och kontakter. Lyckas första generationens invandrade kulturskapare etablera sig, blir de förebilder och då ser även andra generationen kulturyrkena som en möjlighet. I en ny norsk rapport ställer utrikesfödda den retoriska frågan om varför de ska välja ett yrke som innebär ett utanförskap när de anstränger sig för att häva utanförskapet. Berättas nya historier på våra kulturscener, i

böcker, utställningshallar och gallerier känner sig fler personer delaktiga i samhället och dess utveckling. Konstnärernas Riksorganisation **föreslår** att riksdag och regering tar lärdom av Konsten att delta och ekonomiskt stödjer plattformar för ömsesidigt utbyte mellan etablerade och utrikesfödda konstnärer.

---

Konstnärernas Riksorganisation  
Hornsgatan 103, 9 tr  
117 28 Stockholm

[www.kro.se](http://www.kro.se)  
[www.facebook.com/KonstnarernasRiksorganisation](https://www.facebook.com/KonstnarernasRiksorganisation)  
[www.twitter.com/konstnarerna](https://www.twitter.com/konstnarerna)  
[www.instagram.com/konstnarernas](https://www.instagram.com/konstnarernas)  
[www.kro.se/KONSTNÄREN](http://www.kro.se/KONSTNÄREN)

Prenumerera på vårt konstpolitiska nyhetsbrev [här](#) (medlemmar i Konstnärernas Riksorganisation får dessa notiser i samband med det månatliga medlemsbrevet).